

Øyvind Næss

Omsetning av samfunnsrollen i museumsinstitusjonen

En kvalitativ undersøkelse av hvordan statlige føringer omsettes av museumsformidlere

Universitetet i Sørøst-Norge
Institutt for ...
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2021 Øyvind Næss

Denne avhandlingen representerer xx studiepoeng

Sammendrag

I oppgaven viser jeg hvordan organiseringen av forholdet mellom staten og museumsfeltet påvirker hvordan de ulike aktørene i feltet posisjonerer seg. Ved å koble den historisk situeringen av museumsfeltet innenfor det statlige kulturfeltet med kvalitative intervjudata fra aktører i feltet belyser jeg hvordan ulike legitimeringsstrategier legger grunnlaget for ulike konflikter i feltet. I oppgaven tar jeg i bruk Pierre Bourdieus teoretiske rammeverk for koble de ulike nivåene sammen.

Veileder for oppgaven har vært Ole Jacob Thomassen, førsteamanuensis ved USN Handelshøyskolen

Innholdsfortegnelse

1. Innledning - om museumsinstitusjonen i Norge	5
1.1. Hva er et museum, egentlig?.....	5
1.1.1. Museet fra utsiden.....	5
1.1.2. Museet fra innsiden.....	6
1.1.3. Hvilke samfunnsoppgaver har museene i Norge?.....	8
1.2. En historisk gjennomgang av museumsinstitusjonen i Norge og fremveksten av dagens samfunnsrolle.....	10
1.2.1. Om forholdet mellom offentlig styrende kulturorganer og museer.....	13
1.3. Om Vestfoldmuseene IKS.....	14
2. Formål, problemstilling og forskningsspørsmål	15
2.1. Formål.....	15
2.2. Problemstilling	15
2.3. Forskningsspørsmål	15
2.4. Tidligere forskning	16
3. Teori og konstruksjon av felt	17
3.1. Relevant teori fra Pierre Bourdieus teoretiske rammeverk.....	17
3.1.1. Avgrensning av teorien	17
3.1.2. Felt	17
3.1.3. Kapital i feltet	18
3.1.4. Doxa.....	19
3.1.5. Symbolsk makt.....	19
3.1.6. Habitus.....	20
3.1.7. Staten som maktfelt.....	21
3.2. Konstruksjon av felt	21
4. Forskningsdesign, refleksivitet og metode	25
4.1. Forskningsdesign	25
4.1.1. Hvorfor teori?	25
4.1.2. Om casesdesignet.....	26
4.1.3. Om refleksivitet	26
4.1.4. Forskningsetiske problemstillinger i et casesdesign med intervju	29
4.2. Metode.....	29
4.2.1. Innsamling av data.....	29
4.2.2. Forskningsintervjuet som metode	30
4.2.3. Avgrensning av empiri	30

4.2.4. Utvalg.....	30
4.2.5. Validitet.....	31
5. Presentasjon av empiri	32
5.1.1. Disposisjoner for å tre inn i museumsfeltet.....	32
5.1.2. Hvordan forstås samfunnsoppdraget?	33
5.1.3. Hvordan omsettes samfunnsoppdraget?	37
5.1.4. Følger av endrede forutsetninger i feltet.....	38
5.1.5. Konflikt i museumsfeltet	39
5.1.6. Enighet i feltet	41
6. Drøfting	43
6.1.1. Avslutning	46

1. Innledning – om museumsinstitusjonen i Norge

Som en opptakt til resten av denne oppgaven er det nødvendig å starte med å skrive litt om hva et museum egentlig er. Det er to grunner til det. For det første er det slik at museumsinstitusjonen i likhet med en rekke andre institusjoner forstås fra to ulike ståsteder. Fra utsiden, der publikummet befinner seg, så er det ikke nødvendigvis så vanskelig å definere et museum. Vi har alle vært på besøk i en av disse institusjonene – ofte i forbindelse med en reise eller et storbybesøk. Fra innsiden er bildet naturlig nok litt annerledes. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har det blitt tydelig at det er et stort sprik mellom hvordan museet framstår fra utsiden og hvordan det framstår fra innsiden. Seniorforsker Ole Marius Hylland ved Telemarksforskning har skrevet at museumsinstitusjonen i dag er en av «de mest komplekse samfunnsinstitusjonene vi har.» (Hylland, 2017, s.90). Dette spennet mellom hvordan museer oppfattes fra utsiden og hvordan de oppfattes fra innsiden er den første delen av bakgrunnen for denne introduksjon; jeg er nødt til å gjøre rede for hvordan organisasjonen ser ut fra innsiden – det er ikke gitt for en som kanskje ikke har vært der. Den andre delen av bakgrunnen er at jeg nå i starten av oppgaven er avhengig å etablere det grunnlaget for to teoretiske begreper jeg senere skal benytte meg av. Det første begrepet er det Bourdieu har kalt for et felts *historiske evolusjon* som betegner hvordan et felts struktur er et resultat av en rekke tidligere konflikter i feltet (Bourdieu, 1996, s.71). Det andre er begrepsparet *maktfelt-felt*, som hos Bourdieu betegner aksens som konstituerer makt-/legitimerings-forholdet mellom staten og ulike sektorer og interessefelt innunder staten (Bourdieu 1996, s.73). Så for å etablere et fundament av kunnskap om museumsfeltet som jeg kan bygge videre på i resten av oppgaven skal jeg derfor under redegjøre for hvordan museumsinstitusjonen forstås både fra utsiden og innsiden og hvordan forholdet mellom statlige organer og museumsinstitusjon utarter seg. Jeg skal så redegjøre for hvordan museumsinstitusjonen har utviklet seg fram til i dag, hvilke følger denne utviklingen har hatt og hvilke oppgaver og samfunnsroller museene i dag fyller.

1.1. Hva er et museum, egentlig?

1.1.1. Museet fra utsiden

For å starte med det første først. De fleste vil nok kjenne igjen et museum når de ser det. Det første bildet som dukker opp er kanskje store tradisjonsrike museer bygget i klassisk stil med høye søyler foran hovedinngangen eller kanskje er det et såkalt signalbygg som det mye omtalte Munchmuseet i Oslo, som først dukker opp i tankene? I Norge finnes det museer i mange ulike bygninger. I noen tilfeller har selve bygget en museal verdi i seg selv. Dette gjelder blant annet for Uranienborg, Roald Amundsens gamle hjem i Follo. Der er selve hjemmet omgjort til et museum. Bygningene på Norsk Folkemuseum på Bygdøy eller Maihaugen på Lillehammer har også museal verdi i seg selv. Andre museer har flyttet inn i bygninger som tidligere huset andre institusjoner og som derfor kun fungerer som bygg for fremvisning av gjenstander eller kunst. Dette gjelder for eksempel for Haugar kunstmuseum i Tønsberg, som holder til i den gamle Sjømannsskolen i

byen. For de omlag 900 museene som finnes i Norge idag, som tematisk strekker seg fra store kjente institusjoner med internasjonalt nedslagsfelt til mindre og, for de fleste, langt mer ukjente lokale bygdemuseum, hermetikkmuseum og veimuseum, så er spennet stort og kombinasjonene mange for hva slags bygg de holder hus i (Eriksen, 2009 s. 11). Dermed er det nødvendigvis ikke så lett å peke på bygningstyper for å fastsette hva et museum er. Istedenfor kan det være fruktbar å følge i Anne Eriksens fotspor. Hun er professor i kulturhistorie ved UiO og tar utgangspunkt i tekst- og litteraturteori for å danne en forståelsesramme med utgangspunkt i begrepet *sjanger* for å definere hva et museum er. Eriksen definerer sjanger som «et sett konvensjoner eller løse regler som definerer en kategori» (Eriksen, 2009 s. 15). Disse konvensjonene skaper igjen grunnlag for en felles forståelse for hvordan innholdet i teksten skal forstås. Med Eriksens semiotiske utgangspunkt blir museet forstått som tekst som så leses og tolkes ved hjelp av *en konvensjonell kode*. Eriksens bruk av sjangerbegrepet er også fruktbart gjennom at på samme måte som ulike litterære sjangertekster defineres av ulike formgrep som kapittelinnledning, språklig stil og omslag, så kan også ulike museer – alle tilhørende i den samme museumssjangeren, men hver for seg representanter for ulike formgrep innenfor denne sjangerkonvensjonen. Slik kan Nasjonalmuseet i Oslo tolkes innenfor samme sjangerbegrep som lille Berger museum i Svelvik.

I spennet av ulike bygninger tyr museene i følge Eriksen til ulike sjangerkjennetegn som gjør de gjenkjennelige som museer. På utsiden står det gjerne et skilt eller et flagg og det første som møter de besøkende på innsiden er gjerne en billettluke. Dette er eksempler på tegn som både er sjangerkjennetegn fra museenes side og sjangerforventninger fra publikum. Andre kjennetegn kan i følge Eriksen være utstillinger, gjenstander i montre og faste åpningstider. Så er det gjerne en kafé og kanskje en museumsbutikk, garderobe og toaletter i tilknytning til museet. Det kan være utlån av klappstoler og så følger det også med et sett med sosiale konvensjoner som besøkende må etterfølge. Besøkende vet at man ikke skal løpe, snakke høyt eller ta på utstillingen. Dette er en del av sjangerkompetansen som barn blir lært opp i fra ung alder. Eriksen sammenfatter forståelsen av hvordan museer ser ut og hvordan publikum oppfører seg i museer i begrepet «å gå på museum» (Eriksen, 2009 s. 16-18). Men dette begrepet dekker altså kun en utenfra-og-inn-forståelse av hva et museum er. Hvordan forstås så museumsinstitusjonen fra innsiden?

1.1.2. Museet fra innsiden

Den mest brukte definisjonen av et museum er en definisjon hentet fra ICOM – International Council of Museums - den viktigste internasjonale organisasjonen for museum og museumsansatte. Det er denne definisjonen som ligger til grunn for hvordan museene defineres i forvaltningsøyemed i Norge i dag (Eriksen 2009, s. 13). Den sier at:

Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.

Denne definisjonen har mange ledd. For det første definerer den museet som en permanent institusjon – museene er ikke avgrensede prosjekter med sluttdato. Innsamlingen av gjenstander og vitnesbyrd, bevaring, forskning og formidling er kontinuerlige oppgaver som kobler museet tett opp i mot ulike kulturelle og sosiale strømninger i samfunnet som da museet også blir en del av. Når det gjelder samling- og bevaringsoppgaven så vil den over tid dermed kunne belyse hvordan ulike tidsperioder preges av ulike diskurser for hvilke gjenstander som oppfattes til å ha verdi ved at de samles inn og vises fram. Eriksen trekker fram hvordan ICOMs definisjon også sidestiller museets oppgaver med skoler, universiteter, arkiver og bibliotek gjennom å legge vekt på samfunnsnytte gjennom studie- og utdanningsvirksomhet. Men museet skiller seg også fra disse andre beslektede institusjonene gjennom fire helt sentrale *virksomheter* som disse oppgavene løses gjennom. Disse virksomhetene er nedfelt i museenes rammeverk som de fire F'ene; forvaltning, forskning, formidling og fornying. Og for de som jobber i museer så oppfattes disse fire som grunnpilarene som institusjonen hviler på. Så for å hente opp igjen sjangerbegrepet Eriksen benyttet lengre opp, så kan disse fire godt stå som egne sjangerkjennetegn for hvordan museumsinstitusjonen forstås fra innsiden. Kombinasjonen av disse fire og helheten de danner er det som skiller museet fra andre beslektede samfunnsnyttige institusjoner med studie- og utdanning som formål (Eriksen 2009, s. 13-15).

Første gang disse fire F'ene ble definert sammen, var i museumsmeldingen *Framtidas museum (2008-09)*. Der ble de lagt fram for «å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.» Videre sto det at museene trengte å «styrke sine faglige profiler» og sikre «faglig utvikling over hele aktivitetsfellesskapet» (Alle sitater fra St.meld. nr. 49. (2008–2009), s. 13). Det er verdt å bite seg merke i at helt i fra starten av var de fire F'ene knyttet tett opp til både samfunnsrolle-begrepet og et ønske fra departementet om å styrke faglig profiler og faglig utvikling – begge disse aspektene skal jeg snart komme mer tilbake til. Museumsmeldingen fra 2009 befestet de fire F'ene som hovedmål for veien videre ved å definere de slik:

Forvaltning: *Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.*

Forskning: *Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.*

Formidling: *Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.*

Fornyng: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

(St.meld. nr. 49. (2008–2009), s. 13)

1.1.3. Hvilke samfunnsoppgaver har museene i Norge?

Sammen med ICOMs museumsdefinisjon danner de fire F'ene grunnlaget for museenes samfunnsoppgaver og forventningene til museene som samfunnsinstitusjoner. Som nevnt over dukker de fire F'ene opp samlet for første gang i museumsmeldingen i 2009. Måten det skjedde på var at de tidligere hovedvirksomhetene – forvaltning, forskning og formidling fikk selskap av en fjerde F – fornyng. Utvidelsen med den siste F'ene skulle sørge for at museene var oppdaterte, aktuelle og nytenkende slik at de kunne ha en aktiv holdning til samfunnsrollen i arbeidet med de opprinnelige tre F'ene (Hylland 2017, s. 78). Dermed ble begrepet samfunnsrolle som i denne sammenhengen henger tett sammen med et kontinuerlig fokus på aktualitet og nytenking, satt opp som en slags overbygning over de tre andre F'ene. Et kontinuerlig fokus på fornyng og å være oppdatert skulle sørge for at museene ble mer *accountable*¹, som det heter på engelsk. Behovet for å legitimere både eksistens og offentlige økonomiske overføringer måtte svares ut i en kvantifiserbar verdiskaping i samfunnet. Hylland peker på at det er nærliggende å se dette i sammenheng med inntreden av *New Public Management*-inspirert styring som han også mener kan forklare de økte kravene til målstyring, telling og ulike effektiviseringstiltak innen museumsdriften de siste årene (Hylland 2017, s. 78). Forståelsen av begrepsparet *accountability*-legitimering er i denne oppgaven helt sentral da de to begrepene peker hver for seg på to ulike sider ved det normativt definerte forholdet mellom museumsinstitusjonen, samfunnsoppdrag, besøkende og statlige myndigheter. I innledningen til boka *Museums and Public Value* forfekter Carol A. Scott, styreleder for britiske ICOM sitt syn på forholdet mellom *accountability* og legitimering som noe helt sentralt innen internasjonal museumsdrift i dag:

«Accountability, particularly in the publicly subsidized museums' sector, is a requirement of our professional practice. Governments, policy-makers and other funders require evidence that there is a return on their investment. (...) museums (...) find themselves fighting to maintain a position as essential public goods in competition with other necessary services. Providing evidence that museum work results in public benefit is now crucial to our survival»

(Scott, 2013, s. xi)

¹ Jeg har valgt å ikke oversette det engelske *accountable* da jeg ikke har funnet en fullgod norsk oversettelse. I sin engelske utgave er begrepet mangefasettert og rommer aspekter som ansvarlighet, redelighet, vilje til åpenhet og innsyn og forpliktelse til å vise at arbeid er gjort i tråd med avtalte standarder. Begrepet rommer også ansvars- og tillitsforholdet mellom myndigheter og organisasjoner.

Å fremvise *accountability* for å synliggjøre det Scott betegner som «*return on investment*» er i følge Scott et helt sentralt element for i det hele tatt å overleve som offentlig finansiert samfunnsinstitusjon. Dette skaper forståelig nok stress i en organisasjon. Som jeg skal vise lengre ned i oppgaven griper dette legitimeringskravet inn i allerede etablerte konfliktlinjer i museumsfeltet.

Så med dette som bakteppe – hvordan er det tenkt at museene skal fylle begrepet samfunnsoppgave med mening? I ICOMs museumsdefinisjon defineres samfunnsoppdraget ved at museene skal «tjene samfunnet» (Eriksen 2009, s. 14). Men rent praktisk hvordan dette tjenesteoppdraget skal fylles, står det ikke noe om. Til tross for et stort fokus på museenes samfunnsrolle etter museumsmeldingen i 2009, er det ikke nødvendigvis et begrep det er så lett å fylle. Dette illustreres i *Kulturutredningen 2014*. Der kan man lese at:

(...) museenes samfunnsrolle oppleves som utydelig. Tanken om museenes samfunnsrolle står sentralt på dette feltet, men hva som ligger i denne rollen framstår som uklart. Etter utvalgets oppfatning bør det legges opp til mer debatt om hva som skal være museenes samfunnsoppdrag.

(NOU. 2013, s. 155)

Andre steder finnes det pekepinner på hvordan dette spørsmålet er tenkt løst; både fra Norges museumsforbunds side, og i fra museumsmeldingen fra 2009 legges ansvaret i den enkelte institusjon. Fra Norges Museumsforbunds høringsuttalelse til *Kulturutredningen 2014* står det:

Museumsforbundet vil understreke at museenes samfunnsrolle er noe som bør defineres av den enkelte institusjon og dens styre i tråd med de generelle politiske føringer. (...) vi mener det må være rom for variasjon og utvikling av hvordan samfunnsrollen defineres og utvikles over tid med endringer i samfunnet.

(Kulturdepartementet, 2013, s. 2)

Og i museumsmeldingen 2008/09 står det at:

Selve samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernespørsmål i museene som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.

(St. meld. nr. 49. (2008–2009), s. 145).

Dermed er det både fra museenes eget forbund og fra statlig hold uttrykt et ønske om at samfunnsoppdraget taes ut på den måten det oppfattes som mest hensiktsmessig innenfor en

kombinasjon av generelle politiske føringer på den ene siden og den lokale museums konteksten på den andre. I dette mulighetsrommet ligger det grobunn for både muligheter og forvirring.

Er det da sånn at vi i spørsmålet om samfunnsrolle nå er tilbake til lokal råderett over de tre kjerneoppgavene til museene – forvaltning, forskning og formidling – med fornying som en overbygning over de tre første? Vel, for å se nærmere på det så er jeg først nødt til å trekke noen historiske linjer fram til dagens situasjon.

1.2. En historisk gjennomgang av museumsinstitusjonen i Norge og fremveksten av dagens samfunnsrolle

Samlinger av ymse slag har nok eksistert lenge, men ved å sette opp et kriterium om offentlig tilgjengelighet, tidfester Anne Eriksen i sin bok om museumshistorie de eldste museene i Europa til overgangen mellom 1600- og 1700-tallet. Disse samlingene utgjorde ofte rarietskabinett og kuriositetssamlinger som tematiserte bredden og variasjonene i skaperverket. Selve ordet museum - *Musaeum* har sin opprinnelse i gresk mytologi og betegner der et sted for dyrking av de ni musene - vokterne av vitenskap og de skjønne kunster. Første gangen begrepet brukes i en institusjonell kontekst er omkring år 300 f.Kr. Da betegnet det et område i Egypts daværende hovedstad, Alexandria som det ptolemeiske kongedømme hadde satt av for å huse det viktigste biblioteket i oldtiden. Hensikten var å bygge opp et arkiv som inneholdt hele verdens kunnskap slik at de klokeste hodene i oldtiden skulle føle seg fristet til å bosette seg i byen. Og prosjektet virket til å være vellykket; i musaeumet i Alexandria ble geometrien utviklet av Euclid, Archimedes oppdaget pi, Eratosthenes argumenterte for at jorden var rund og kalkulerte omkretsen med én prosents margin og Galen revolusjonerte medisinen. Men etter århundrer med religiøs sameksistens brøt det ut konflikter mellom den til da rådende polyteistiske religionen og den nye populære monoteistiske religionen. Etter en rekke konflikter og ødeleggelser av religiøse bygg forsvinner Musaeum fra historiske kilder fra rundt år 400 e.Kr (Greenblatt, 2011, s. 87-95). Begrepet blir så nesten ikke brukt i middelalderen, men dukker opp igjen i renessansen og betegner da et lukket privat rom med bøker og naturalia-samlinger som eieren kunne trekke seg tilbake til for refleksjon, filosofi og studier. Senere utover 1800-tallet skulle store offentlige museer inngå som viktige brikker i nasjonsbyggende prosesser. Dette er første gang museene ansees som institusjoner med definerte samfunnsroller (Eriksen, 2009 s. 20-23). De første museene her til lands ble lagt til kystbyer. De aller første var Bergens museum, Arendals museum og Kristiansand museum. Disse ble grunnlagt på første halvdel av 1800-tallet. Eriksen kategoriserer disse som patriotiske universalmuseer. For disse museene var det nytteverdien som var satt i høysetet - samlingene skulle danne grunnlag for allmennyttig kunnskap om landet og bruk av dets ressurser. De fylte sin patriotiske rolle gjennom å bidra til nasjonsbygging og universalelementet ble fylt av samlingenes beskaffenhet - disse besto gjerne av en kombinasjon av naturalier, arkeologiske gjenstander og kunstgjenstander. (Hylland 2017, s. 82) Disse patriotiske museene ble betraktet som både utdanningsinstitusjoner, med mål om å ha en utfyllende og supplerende rolle opp i mot skolevesenet, men de tidlige museumsgrunnleggelsene hadde også selve allmenndannelsen som

ledestjerne. Når byens «ledende menn» gikk i bresjen for det første museet i Arendal argumenterte de med at byen hadde verken bok- eller naturaliasamlinger slik man kunne finne i Oslo og Trondheim. Det var et spørsmål om «almen Oplysning» og «at vække Almeenaand, utdanne vor Smag og utvide vore Kundskaper» det sto om. (Eriksen, 2009 s. 62) Den første bølgen med museer i Norge må sees i sammenheng med framveksten av en rekke andre institusjoner i samme periode; lokalaviser, teatre og leseselskaper. Eriksen hevder at museene var et ledd i framveksten av et nytt sivilsamfunn - en ny borgerlig offentlighet hvor både initiativene og deltagelsen kom fra den nye embetsmanns- og borgerklassen. (Eriksen, 2009 s. 62) Dette er i tråd med synet Geir Vestheim presenterer i boka *Museum i eit tidsskifte*. Vestheim utfyller Eriksens mer historisk-orienterte syn med et sosiologisk og strukturelt perspektiv på museumsfaget og trekker inn Habermas teori om framveksten av en borgerlig offentlighet på 1700- og 1800-tallet som ramme rundt framveksten av institusjoner for kunnskapsproduksjon, formidling og diskusjon (Vestheim, 1994, s. 20). Museologen Tony Bennet tar også utgangspunkt i borgerskapets rolle i museumsframveksten på 1800- og tidlig 1900-tallet, men han lar seg inspirere av Foucaults teorier om disiplinering. Når det nettopp var Arendals «ledende menn» som tok initiativet til det første bymuseet i byen så hevder Bennet at et slikt initiativ må sees i sammenheng med at borgerskapet oppfattet «kulturen som nyttig for styringen av samfunnet» (Eriksen, 2009 s. 17). Og i denne disiplineringen så var det borgerskapet som var den aktive part, mens arbeiderklassen lot seg disiplinere. Ser man stort på det vil man kanskje kunne hevde at museene helt siden starten av 1800-tallet har hatt en *samfunnformende* rolle.

Eriksen deler de første norske museene inn i to hovedgrupper. Den første gruppen, de patriotiske universalmuseene – var innrettet bakover i tid og preget av naturhistoriske idealer. Grunnleggelsen av Arendal museum er et eksempel på denne type museum. Samlingen i disse museene la vekt på naturalier og oldsaker. Den andre gruppen, modellmuseene, som kom litt senere, var i mye større grad rettet mot samtid og framtid. Disse var stort sett knyttet til havbruk og fiskeri, ikke historisk orienterte i samme grad (ibid s. 68). Rundt århundreskiftet dukket et tredje museumsparadigme fram – folkemuseene eller friluftsmuseene skulle vise fram regional og nasjonal byggeskikk, håndverk og tradisjon. De tidlige museene på 1800-tallet hadde ikke hatt et utpreget regionalt fokus – nå seilte det regionale og lokale fram i større grad gjennom at museene ble arenaer for identitetsforvaltning og historieformidling gjennom vektlegging av håndverk og tradisjon. Dette folkemuseumsparadigmet har stått seg helt fram til i dag, noe Norsk folkemuseum er et eksempel på. Den neste store endringen kom på 70-tallet med en kulturpolitisk endring mot å i større grad styrke det regionale kulturpolitiske selvstyret. Kulturforvaltning ble i større grad lagt under kommunalt og fylkeskommunalt styre i tråd med større kulturpolitiske tendenser som dreide mot større grad av regionalt selvstyre og desentralisering. Endringen åpnet opp for at museene i større grad skulle delta i identitetspolitikk gjennom å stimulere til egenaktivitet i lokalsamfunnet sammen med andre kulturelle aktiviteter slik at den regionale og lokale identiteten og selvtiliten ble styrket (Hylland 2017, s. 82-83).

Den neste store endringen for museumsfeltet kom gjennom tre stortingsmeldinger; NOU 1996: *Museum: mangfold, minne, møtestad* bragte et fokus på kulturelt mangfold og publikumsdialog inn i museumspraksisen. Deretter kom St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving. Om arkiv, bibliotek og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*, som bygde videre på 1996-meldingen og i tillegg vektla et utvidet fokus på samfunnsrelevans, nettverksbygging og digital formidling. I 2009 i kom så *Framtidas museum – forvaltning, forskning, formidling, fornying*, hvor samfunnsrolle-begrepet for alvor blir gitt en fremskutt plass som et overordnet perspektiv som skulle gjennomsyre de tre andre F'ene (ibid. s. 79 og s. 83). I tillegg til en større vektlegging av museenes samfunnsrolle skriver Hylland at det også har «utviklet seg nye forventninger til museenes rolle for turisme og reiseliv, og for steders attraktivitet» (ibid. s. 83). Og det som da, i følge Hylland blir spørsmålet som etter hvert tvinger seg fram er om tilfanget av så mange nye ulike oppgaver egentlig er forenelig med hva en museumsinstitusjon er i stand til å takle? Hylland skriver:

I den norske museumshistorien har altså rollene inkludert det å være allmennyttige institusjoner, institusjoner for faglig og vitenskapelig utvikling, for utdanning og dannelse, for rekreasjon, park og friluft, for nasjonal og regional identitet, stolthet og kunnskap, for både majoritets- og minoritetshistorie, for publikumsdialog, integrering og inkludering, for turisme og reiseliv, for samfunnsdebatt, for nettverksbygging og fusjon og for digital tilstedeværelse.

(ibid. s. 83)

I Hyllands beskrivelse framstår museene samfunnsrolle som voldsom kompleks, og han stiller spørsmålet – hvordan har det blitt sånn, og hvorfor er fenomenet samfunnsrolle den siste tiden seilet opp som det store omdreiningspunktet for å legitimere museenes eksistens? En tese han presenterer er at museene de senere årene har stått i en legitimeringskrise. Der museene tidligere sto støtt i det lokale, regionale, nasjonale og i det materielle, så utfordres de i dag av flyktigheten og digitaliseringen som globaliseringen har bragt med seg. Krav om dialog, kulturelt mangfold og deltagelse representerer en diskursiv endring i det de utfordrer museets autoritet slik den historisk har blitt forstått. Hylland peker på at en følge av økt fokus på dialog, mangfold og deltagelse er at publikum både teller mer og telles mer. Dette skaper et fokus på legitimering gjennom kvantifisering (ibid. s. 86 og s. 88). I den hittil siste museumsmeldingen, *Meld. St. 23 (2020-2021) Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid* ble en økt satsning på forskning løftet fram som en av hovedforventningene fra departementet. Spørsmålet er om ikke denne siste vektleggingen på forskning også bør forstås som et forsøk på å skape et stødigere faglig fotfeste som museene kan manøvrere utifra i møte med internettets frie tilgjengelige kunnskap på den ene siden og krav om *accountability* og *return on investment* på den andre (St. meld. nr. 23. (2021) s. 30 og Scott, 2013, s. xi)?

I Hyllands beskrivelse av museumsinstitusjonens situasjon i dag lanserer han to begreper som han mener belyser de institusjonelle utfordringer som den står overfor. Det første begrepet er

sedimentert rolleutvikling og innbefatter en tillegging av nye oppgaver uten at tradisjonelle oppgaver har falt fra. Hylland skriver om sedimentering innen kultur- og det underliggende museumsfeltet slik.

Dette begrepet betegner hvordan nye kulturpolitiske formål har blitt lagt på toppen av tidligere formål, uten at disse har blitt forlatt. (...) På en liknende måte har museenes samfunnsroller utviklet seg sedimentært. I tillegg til å være vitenskapelige institusjoner har museene blant annet blitt identitetsinstitusjoner, rekreasjonsinstitusjoner, inkluderingsinstitusjoner, reiselivsinstitusjoner, dialog- og debattinstitusjoner og digitale institusjoner.

(Hylland 2017, s. 85)

Det andre begrepet, *institusjonell lasteevne* er ment å beskrive resultatet av kompleksiteten som denne sedimenteringen av ulike oppgaver resulterer i.

En kombinasjon av legitimeringsutfordringer, nye former for offentlig forvaltning, endrede roller i forholdet til publikum og et økende antall forventninger har gjort at museene har nærmet seg det man kan kalle deres institusjonelle lasteevne. Institusjonell lasteevne er den grensen som finnes for hvilket ansvar, hvilke roller og hvilke funksjoner en institusjon kan påta seg og fremdeles fungere som en operativ og velfungerende organisasjon.

(ibid. s. 91)

I avrundingen av denne delen av oppgaven så ønsker jeg å trekke en linje tilbake til spørsmålet om museenes samfunnsoppdrag og de fire F'ene som jeg avsluttet forrige del med. Som jeg skrev over så er det slik at det er de fire F'ene – forvaltning, forskning, formidling og fornying er selve grunnpilarene i museumsvirksomheten. De tre første er hovedoppgavene museene skal bedrive, den siste peker på at i arbeidet med de tre andre, så skal museet opptre som en dynamisk organisasjon, hele tiden styrende etter en ledestjerne av aktualitet og nytenking. Gjennom å hele tiden arbeide innenfor rammeverket av de fire F'ene er det da tenkt at museets samfunnsrelevans alltid blir opprettholdt. I arbeidet med disse fire F'ene så forventes det så at museene fyller de med en lang rekke samfunnsroller som spenner seg fra vitenskap til rekreasjon og reiseliv. Disse kravene fordrer at museene besitter en lang rekke kompetanser som innehas av ulike ansatte og ledere fra ulike bakgrunner og med ulike syn på hva som skal vektlegges i den enkelte institusjon. I tillegg til de enkelte ansattes ønsker og profesjonelle preferanser så kommer det statlige føringer for hvilken kompetanse som skal veie tyngst til hvilken tid innad i museumsfeltet, og det er altså i dette landskapet at jeg lengre ned i denne oppgaven skal belyse hvordan en gruppe aktører orienterer seg og hvilken konfliktlinjer som tegnes opp.

1.2.1. Om forholdet mellom offentlig styrende kulturorganer og museer.

I 2009 ble det gjennomført en stor museumsreform. Omlag 300 museer gikk sammen til å bli 61 konsoliderte museer. Målet med reformen var «å styrkje dei museumsfaglege miljøa rundt om i landet» (Regjeringa, 2019). Reformen tok utgangspunkt i regionale skillelinjer og for å opprettholde den faglige standarden gikk de aller fleste ulike konsoliderte museene inn i ulike

faglige museumsnettverk med mål om å «utvikle samarbeid og arbeidsdeling, sikre faglig sammenheng og god ressursutnyttelse samt utvikle kompetanse og ny kunnskap" (St.meld.nr. 49 (2008-2009), s. 73). Museene bidrar selv med utvikling og prosjekter i disse nettverkene, mens det er Kulturrådet som har det koordinerende ansvaret for oppfølging av avtaler og innrapportering (Kulturrådet, 2020). De aller fleste av museene deltar i ett eller flere nettverk og de aller fleste er underlagt Kulturdepartementet med Kulturrådet som rådgivende organ (Regjeringa, 2020b og Kulturrådet, 2017, s. 6). Museene tildeles statstilskudd på grunnlag av budsjettsøknad og innrapportering for foregående år. Både søknader og rapporter kvalitetssikres, kontrolleres og gis en faglig vurdering av Kulturrådet som rådgivende myndighet for Kulturdepartementet. Denne vurderingen danner så grunnlaget for et tilskuddsbrev hvor departementet uttrykker mål, oppfølgingskriterer, forutsetninger og rapporteringskrav knyttet til det vedtatte statstilskuddet (St.meld.nr. 49 (2008-2009), s. 119). På bakgrunn av at museene tilfører regionene verdi gjennom sin tilstedeværelse har det blitt vedtatt at også regionene skal bidra med å finansiere museene. Fordelingsnøkkelen er utformet slik at staten bidrar med inntil 60% av tilskuddet, mens regionen bidrar med minst 40% (St.meld.nr. 49 (2008-2009), s. 9).

1.3. Om Vestfoldmuseene IKS

Empirien i denne oppgaven er hentet fra intervjuer foretatt av ansatte i Vestfoldmuseene IKS. Vestfoldmuseene IKS er et interkommunalt selskap (IKS), opprettet i 2009 og er et ektefødt barn av konsolideringsreformen fra samme år. Organisasjonen eies av ni kommuner, samt fylkeskommunen og består av en arkivinstitusjon, et kunstmuseum, et vikingsenter, Thor Heyerdahl-instituttet, syv kulturhistoriske museer og en samlingsforvaltning. Et resultat av at hensynet til regionale skillelinjer veide tyngre enn tematiske under konsolideringsprosessen ser man tydelig når museet beskriver tilbudet sitt på egen nettside: «Våre spesialmuseer og temautstillinger sender deg på en fengende reise gjennom vikingtid, grevskapshistorie, middelalder, hvalfangsthistorie, kunstneren Edvard Munchs liv, ekspedisjoner, moderne industrihistorie, samt sterke kunstopplevelser.» (Vestfoldmuseene, 2021). I årsrapporten for 2020 rapportere Vestfoldmuseene IKS inn nøkkeltallene 89 ansatte, omlag 83 millioner i tilskudd, fordelt mellom omlag 39 millioner i statstilskudd, omlag 28 millioner i fylkeskommunale tilskudd og omlag 16 millioner i kommunale tilskudd (Vestfoldmuseene IKS, 2020, s. 6).

2. Formål, problemstilling og forskningsspørsmål

2.1. Formål

Bukve skriver at formålet til et forskningsprosjekt enkelt og greit «dreier seg om kva vi vil vite eller oppnå med forskinga vår.» (Bukve 2016, s. 184). Denne oppgaven har som formål å belyse hvordan ansatte oppfatter å arbeide i en offentlig finansiert og eid museumsorganisasjon som er underlagt en lang rekke statlige føringer og krav. Sekundært så er formålet å bidra til å belyse aktørers omsetting av tilgjengelige sosiale og relasjonelle ressurser i et offentlig organisasjonsfelt.

2.2. Problemstilling

Utifra prosjektets formål er problemstillingen konstruert slik: Hvilke følger oppstår på et aktørnivå som et resultat av de statlige samfunnsoppdragene som tillegges museumsinstitusjonen?

2.3. Forskningsspørsmål

Under problemstillingen har jeg så konstruert to forskningsspørsmål:

1. Hvordan håndterer aktørene spenninger mellom ulike interesser i museumsfeltet?
2. Hvordan påvirker ulike statlige føringer posisjonen og konfliktene i museumsfeltet?

Det første forskningsspørsmålet omhandler en utlegging av hvordan aktørene har posisjonert seg i feltet idag – og hvordan de gjennom egne utsagn forteller om konflikten mellom ulike måter å oppfylle samfunnsoppdraget på. Det andre forskningsspørsmålet omhandler å beskrive hvordan forholdet mellom føringer og museumsfeltet utarter seg – hvordan omsettes føringene, hvilken grad av autonomi finnes, hvilke ulike legitimeringsstrategier er i spill og hvilke følger får statlige forventninger for konfliktene i feltet? Omdreiningspunktet i disse forskningsspørsmålene er museenes samfunnsrolle – slik den artikuleres, slik den oppfattes og slik den omsettes av en gruppe aktører i museumsinstitusjonen. Selve caset i denne casestudien er derfor å beskrive hvordan aktørene både strukturerer og blir strukturert av det offentlige finansierte feltet de arbeider i – et felt som både skal tjene fellesskapet samtidig som det også jobber innenfor rammene og forventningene av fellesskapets styrende organer. Lengre ned i drøftingsdelen skal jeg vise hvordan disse to forventningene manifesterer seg i feltet gjennom det Bourdieu kaller ulike kapitaltyper.

Før jeg går videre inn på hvilke teoretisk begreper jeg skal benytte for å svare ut forskningsspørsmålene er det verdt å ta et raskt sveip på hvordan tidligere forskning relaterer seg til problemstillingen.

2.4. Tidligere forskning

I litteraturgjennomgangen har jeg gjennomgått mye forskning på museer. I norsk sammenheng så kretser denne forskningen i hovedsak rundt noen hovedområder. For det første så er det gjort mye forskning på museenes samlinger, utstillinger og ulike konservatortekster som omhandler utstillingstematikk utifra et museologisk perspektiv. Disse er i hovedsak publisert i Norsk Museumstidskrift (Norsk Museumstidskrift, 2021). Det er også gjort en del forskning på hvordan museumsfeltet konstruerer kulturell identitet, utfordringer rundt mangfold og følgende av digitaliseringens inntreden i museumsfeltet – da gjerne som et formidlingsverktøy (Ylvisåker, 2011, Lien & Nielsen, 2016, Amundsen & Rogan, 2010 og Booth, Ogundipe & Røyseng, 2019). Det er også skrevet noen masteroppgaver rundt utfordringer som har oppstått i kjølvannet av økt statlig fokus på fornying og legitimitetsutfordringer i museumsinstitusjonen (Sjåland, 2018 og Berg, 2016). Men det viktigste bidraget for å øke forståelsen av museumsfeltet i samfunnet er det Telemarksforskning og spesielt Ole Marius Hylland som har bidratt med (Telemarksforskning, 2020 og Hylland 2017). Hyllands teser om institusjonell lasteevne og sedimenterte roller ligger som forutsetninger for denne oppgaven og er aspekter som jeg stadig kommer til å vende tilbake til. Men felles for det aller meste av forskningen som er gjort på museum og samfunnsroller er at fokuset er lagt på et institusjonelt nivå, og ikke på et aktørnivå. Der det er benyttet intervjuer som empiri, så fremstilles ofte informantene som representanter for et *institusjonelt syn* – ikke som sosiale aktører i en institusjon. Dette får også følger for utvalget i flere av disse bidragene, som stort sett består av museumsledere. Dette er et metodisk grep som jeg ikke ønsket å gjenta fordi det er nettopp spenningen mellom ulike posisjoner i feltet og statlige føringer som jeg ønsker å belyse.

3. Teori og konstruksjon av felt

3.1. Relevant teori fra Pierre Bourdieus teoretiske rammeverk

3.1.1. Avgrensning av teorien

I denne oppgaven er det Pierre Bourdieus teorier om felt, kapital og habitus som jeg i hovedsak skal benytte for å svare ut forskningsspørsmålene. Og i den forbindelse er det verdt å proklamere med en gang: i tråd med Bukves syn på teori som et verktøy så er bakgrunnen for teoribruken i denne oppgaven at teorien først og fremst er et middel og ikke et mål i seg selv (Bukve 2016, s. 58). Jeg har på ingen måte et ønske om å teste Bourdieus teorirammeverk, men snarere bruke dette til å avgrense, fremheve og tydeliggjøre min tolkning av datamaterialet. I det så ligger det også en kjensgjerning om at jeg i lys av at denne masteroppgaven er en del av et bredt tverrfaglig samfunnsvitenskaplig utdanningsløp og ikke en ren sosiologisk oppgave – og begrensningen som ligger i en masteroppgaves omfang ikke kommer til å hverken redegjøre for eller benytte meg av hele Bourdieus teorirammeverk i sin totalitet. I stedet kommer jeg til å avgrense og nyttiggjøre meg av deler av Bourdieus teorier, etter et prinsipp om hensiktsmessighet utifra hva jeg vurderer til å være relevant å belyse i empirien. Min inngang til å bruke Bourdieu kan dermed sies å være selektiv, snarere enn omfattende. Her holder jeg meg på linje med Wacquant som argumenterer for at en pragmatisk og kontekstuell tilnærning til Bourdieus teorier er å foretrekke framfor et forsøk på å benytte teoriene i sin totalitet - spesielt for de som ikke mestrer hele arkitekturen og den indre logikken som finnes hos Bourdieu (Wacquant 2018, s 11). Som en følge av at denne oppgaven omhandler en undersøkelse av en gruppe med informanters orientering og forståelse av sine posisjoner og sine relasjoner i et felt, har jeg valgt å i all hovedsak benytte meg av begrepene felt, maktfelt, kapital og habitus. Når det gjelder begrepet sosialt rom, så var dette begrepet opprinnelig en del av oppgaven, men et stykke ut i arbeidet med empirien ble det tydelig at jeg ikke kunne finne god empiri som pekte på hvordan det sosiale rom og dets klassestruktur grep inn i feltet. Derfor besluttet jeg å se bort fra dette begrepet, selv om det ansees som et viktig fundament i Bourdieus teoretisk rammeverk.

3.1.2. Felt

De viktigste teoretiske begrepene jeg skal benytte meg av i denne oppgaven er også to av de mest sentrale hos Bourdieu; felt og kapital. Sammen med habitus utgjør disse to begrepene den teoretiske stammen Bourdieu bruker for å organisere aktører i relasjonelle strukturer. Felt, kapital og habitus kan i følge Bourdieu kun defineres i relasjon til hverandre og innenfor det teoretiske systemet de både er en del av og som de konstituerer (Wacquant og Bourdieu 1992, s 94-96). Jeg starter med begrepet felt. Bourdieu sier at et felt er et nettverk av relasjoner mellom ulike posisjoner – et «rom» av posisjoner i gjenstridig konkurranse som opptas av aktører (Bourdieu, 1996, s. 73). Egenskaper deres beror på hvilken posisjon de har innad i feltet. Disse posisjonene kan analyseres uavhengig av egenskapene til personen som innehar posisjonen. Videre mener Bourdieu at fenomenet felt kan generaliseres fordi det finnes et sett med *lover* som gjelder for alle

felt. For eksempel vil alle felt være relasjonelle, sosiale, hierarkiske og konfliktfylte. Denne antagelsen om generalitet er fundamentet for Bourdieus generelle samfunnsteori. Men selv om visse ting gjelder for alle felt, åpner Bourdieu også opp for at ulike felt fungerer på ulike måter og har ulike egenskaper. For eksempler kan nasjonale politiske forskjeller skape ulike konfliktlinjer i felt situert i ulike nasjonale kontekster. Men først og fremst finnes det altså et sett egenskaper som deles på tvers av alle felt, og den mest grunnleggende bestanddelen i ethvert felt er konflikt. Konflikten er så viktig for forståelsen av et felt at det er i selve konflikten mellom de ulike posisjonene at Bourdieu definerer feltet. Disse konfliktene omhandler akkumulasjon, devaluering og fordelingen av ulike feltspesifikke interesser – og det er ved å definere disse feltspesifikke interessene at feltet også kan defineres som et avgrenset sosialt rom. At disse interessene er feltspesifikke betyr at de ikke direkte kan overføres til andre felt. En filosof vil ikke ha noe ønske om å konkurrere om anerkjennelse eller priser som tilhører botanikkfeltet fordi denne anerkjennelsen eller disse prisene ikke vil oppfattes som attraktive eller verdifulle av filosofen (Bourdieu 1993, s. 72-77 og Wacquant og Bourdieu, 1992, s. 94-115).

3.1.3. Kapital i feltet

Så langt har jeg benyttet meg av begrepene interesse og innsats for å betegne hva som står på spill i et felt. Bourdieu bruker selv begrepet kapital for å begrepsfeste interessene som stor på spill i et felt, og fra nå av kommer jeg også til å bruke dette. Konflikten mellom de ulike aktørene som innehar de ulike posisjonene i et felt omhandler som nevnt over både akkumulasjon, devaluering og fordeling av feltspesifikk kapital og i hvilken grad den kapitalen som en gitt aktør besitter skal oppfattes som den dominerende kapitalformen i feltet (Aakvaag, 2008, s- 151-157). Kapitalen er alltid en begrenset ressurs, og i det øyeblikket en aktører kan gjenkjenne og anerkjenne kapitalen i et felt som verdifull, så betegnes denne som *symbolsk kapital* (Det samfunnsvitenskapelige fakultet, 2021). Fenomenene felt og kapital er tett knyttet sammen ved at konflikten *per se* er det som utgjør feltets struktur. Og der effektene av konfliktene i feltet avtar, så vil man også kunne definere feltets yttergrense. Det er verdt å merke seg at Bourdieu mener at feltets yttergrense er et empirisk spørsmål og ikke en grense som reguleres av juridiske hensyn, ansettelsesforhold, venneforhold eller lignende (Wacquant og Bourdieu, 1992, s. 100-101). Videre er kapitalen som er i spill i et felt et resultat av tidligere akkumulasjon gjennom tidligere konflikter som har lagt føringer for den konflikten som i dag er gjeldene i feltet (Krogh Jensen, 2019, s. 101). Dermed kan konflikten i feltet sees som en konflikt om å opprettholde eller undergrave den historisk konstruerte strukturen for distribusjonen av den feltspesifikke kapitalen (Bourdieu, 1996, s. 71). Som nevnt over er dette aspektet bakgrunnen for at jeg har prioritert å sette av en del av denne oppgaven til å gå gjennom museumsfeltets historie og hvordan samfunnsrolle-begrepet forstås i feltet i dag. Denne bakgrunnen er viktig å ha med seg når jeg lengre nede skal drøfte empirien fra intervjuene.

3.1.4. Doxa

Bourdieu bruker flere steder analogien spill (*jeu*) for å tydeliggjøre visse egenskaper ved feltet (Wacquant og Bourdieu, 1992, s. 98 og Bourdieu, 1993, s. 72). For at et spill om kapital i det hele tatt skal være mulig forutsettes en enighet om hvilke spilleregler som gjelder for spillet. I følge Bourdieu har agenter i et felt det til felles at de alle er enige om et sett med rammer - et sett med felles interesser som fremmer feltets opprettholdelse. Alt som har med selve feltets eksistensgrunnlag ligger innenfor en delt enighet som alle feltets aktører besitter. Innenfor det politiske feltet i Norge i dag er det for eksempel stor uenighet om hva som skal være den dominerende kapitalen, men alle aktører er enige om et sett med rammer; parlamentarisme, maktfordelingsprinsippet, folkestyre gjennom demokratiske valg, avstand til vold og en lang rekke andre regler og normer som skal sikre et god debattklima og tydelige konstitusjonelle grensedragninger opp i mot andre samfunnsinstitusjoner. Bourdieu plasserer denne felles enigheten om feltets grunnleggende spilleregler og utforming i begrepet *doxa*; enhver konflikt er avhengig av en enighet om hva det er man konkurrerer om. Doxa er begrepet Bourdieu bruker om den kunnskapen som ligger utenfor det diskursive – det aktører må være enige om for i det hele tatt å kunne delta i spillet (Bourdieu, 1977, s. 168). Dermed vil også de som deltar i spillet og som derigjennom godtar doxa også være deltagere i en reproduksjon av både doxa og troen på verdien av feltets spesifikke kapitalformer. Men selv om Bourdieu plasserer doxa utenfor det som diskuteres, så er det viktig å huske på at også doxa er sosialt og politisk konstruert. Det som i dag er selvfølgelig, var tidligere gjenstand for konflikt, og det er kun gjennom det Bourdieu kaller en «historisk evolusjon» at det dominerende har vunnet fram i konflikt med det dominerte, som dermed har blitt skjøvet tilbake bak fortidens slør (Bourdieu, 1996, s. 71).

3.1.5. Symbolsk makt

I relasjon til doxa er det også verdt å trekke fram Bourdieus begrep om *symbolsk makt* som nettopp baserer seg på doxa (Zue, Spence og Ezzamel, 2021, s. 3). Bourdieu definerer symbolsk makt som:

«(...) makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og til og tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden, og dermed verdenen selv.»

(Bourdieu 1996, s. 45).

Sitatet over fra Bourdieu må sees i sammenheng med konflikten om hva som skal være dominerende kapital i et gitt felt. Den eller de dominerende aktør(er) i et felt benytter sin dominante posisjon (en posisjon som gjennom samsvar mellom (klasse-)strukturene i det sosiale rommet og det spesifikke feltet også i seg selv er et resultat av symbolsk makt) til å konstituere en sosialt konstruert orden som noe som er gitt gjennom det Bourdieu kaller *ortodoksi* - et begrep han bruker på forsvaret av doxa (Bourdieu 1996, s. 45). I Bourdieus forståing av makt så trenger

ikke makten være godkjent eller bevisst heller – faktisk er det slik at den symbolske makten er mer effektiv når den *misserkjennes* – altså ikke forstås i sin rette form (Jonvik, 2017, s. 217). På dette punktet virker Bourdieus maktbegrep til å være på linje med Foucaults forståelse av makt slik Neumann legger det fram i hans bok om diskursanalyse: «Foucaults maktbegrep (...) tar utgangspunkt i hvorledes tingenes orden fremstår som *normal*, og derfor i alle fall i noen grad uproblematisert» (Neumann, 2001. s. 168).

I lys av problemstillingen i denne oppgaven, som bærer i seg en undersøkelse av forholdet mellom et felt og det Bourdieu kaller et maktfelt, er det også relevant å se litt videre på framveksten av de dominerende posisjonene i et felt, doxa og symbolsk makt. I en analyse av oppkomsten og strukturen av det byråkratiske feltet i staten framholder Bourdieu at for å kunne forklare den posisjonen byråkrater og den byråkratiske kapital har i statsforvaltningen i dag, så er man nødt til å se historisk på hvordan byråkrater konstituerte seg som «en statlig adel» gjennom produksjonen av en virkningsfull diskurs som var et resultat av en konflikt med kongemakten som omhandlet om den dominerende kapitalen skulle være *statlig fornuft* eller *dynastisk fornuft*. Bourdieu hevder at de byråkratiske aktørene har hatt interesse av å utarbeide en teori om offentlige tjenester og offentlig orden som samsvarer med byråkratenes kompetanse (Bourdieu 1996, s. 73). Når denne teorien om offentlig orden og tjenester så fikk fotfeste på bekostning av kongemakten, så gikk den over til å utgjøre doxa som helt fram til i dag blir opprettholdt gjennom å både å være strukturen og den strukturerende kraft i statsforvaltningen (Aakvaag, 2008, s. 158). Denne maktutøvelsen er dermed naturalisert, i kraft av å være misserkjent og gjennom at de styrende har blitt gitt rett til å utøve makt over de styrte (Jonvik, 2017, s. 217). Her skiller Bourdieus maktbegrep seg fra Webers', som også var opptatt av spørsmålet om makt; men der Bourdieus makt hviler på misserkjennelse, hviler Webers forståelse av legitim makt på både erkjennelse og anerkjennelse for å kunne være effektiv (Weber, 2017, s. 83)

3.1.6. Habitus

For Bourdieu er den sosiale verden først og fremst interessebasert - aktører søker kontinuerlig å fremme sin interesse gjennom å akkumulere eller devaluere kapital slik at deres posisjon stiger i hierarkiet. For å forklare opphavet og drivkraften til denne interessen benytter Bourdieu seg av begrepet *habitus*. Habitus er kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan aktører oppfatter, handler og vurderer den fysiske og sosiale verdenen. Habitus er dermed strukturerende for aktøren, men samtidig er habitus også sosialt strukturert gjennom at habitus er et resultat av inkorporerte sosiale betingelser som aktøren har vokst opp under. Habitus er også «usynlig» for aktøren og dermed heller ikke noe som lett lar seg endre. Begrepet kan sies å betegne «brillene» aktøren ser verden gjennom og har klare likhetstrekk med begrepet *livsverden* som blant annet Schutz har benyttet. Men Bourdieu er også opptatt av de muliggjørende sidene ved habitus. Sosialt inkorporerte disposisjoner gir også tilgang til koder som åpner opp dører til spesifikke felt og leder aktøren til å gravitere mot visse posisjoner i et spesifikt felt som samsvarer med habitus. På den måten danner habitus en bro mellom det større sosiale rommet med dets klasseinndeling

og de spesifikke feltene hvor habitus bidrar til å reprodusere de allerede etablerte konfliktlinjene (Aakvaag, 2008, s. 160-161). Dermed er habitus tett knyttet opp til både framveksten av- og den stadige reproduksjonen av et felts struktur og forholdet mellom feltet og det omkringliggende sosiale rommet (Bourdieu, 2021, s. 162-163).

3.1.7. Staten som maktfelt

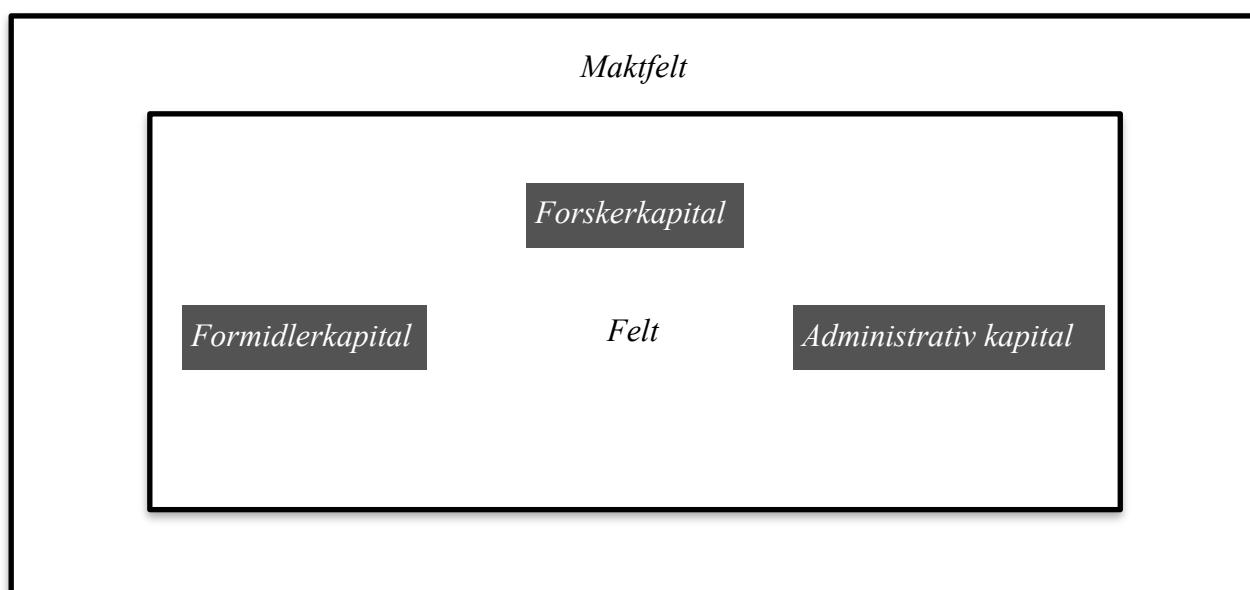
Bourdieu hevder også at staten kan betegnes som et felt i seg selv; et felt som er resultatet av oppkomsten av ulike kapitalformer innenfor staten – kapital av fysisk styrke og tvangsmidler, økonomisk-, kulturell- eller andre former for symbolsk kapital. Disse kapitalformene representerer den dominerende posisjonen i sine spesifikke felt og er med på å konstituere staten i seg selv, slik at denne blir en slags meta-kapital som igjen utøver makt over de andre kapitalformene, vekslingskursen mellom de og dermed også innehaverne av dem. På den måten kontrolleres styrkeforholdet og likevekten mellom de andre kapitalformene som utgjør staten. Dette styrkeforholdet mener Bourdieu har en konflikts form gjennom hvordan ulike sektorer eller interesser kjemper om å prioriteres *i* og *av* staten. I Norge kan disse konfliktene utspille seg under blant annet utforming av statsbudsjett, gjennom kamp om representasjon i staten eller for eksempel gjennom sentrale lønnsoppgjør, men andre steder og til andre tider er det selvfølgelig også eksempler på at de har tatt voldelige former. Staten kan dermed oppfattes som et overliggende maktfelt hvor de ulike kapitalformene kjemper om makt over staten – altså makt over den statlige kapitalen som gir makt over de ulike kapitalformene og reproduksjonen av disse (Bourdieu 1996, s. 53-55). Denne konflikten over endring eller opprettholdelse av en statlig maktbalanse er også en konflikt om reproduksjon av prinsippene for legitimering av den feltspesifikke dominerende kapitalen opp i mot både det statlige maktfeltet og tilgrensende felt og fundamentet for reproduksjonen av den dominerende kapitalen i et spesifikt felt (Wacquant og Bourdieu, 1992, s. 76n). Dette er et viktige elementer å ta med seg til senere i oppgaven når jeg skal se på i hvilken grad museumsfeltet er autonomt til å definere og etterfølge feltspesifikke spilleregler og hvordan ulike aktører i museumsfeltet forholder seg til ulike legitimeringsstrategier opp i mot maktfeltet.

3.2. Konstruksjon av felt

På det metodiske plan er det viktig å operasjonalisere de teoretiske begrepene jeg har gjennomgått over ved å knytte de sammen med fenomener. Ved å knytte teori sammen med fenomener åpner forskeren opp for å (be)gripe empirien hevder Johannesen et al. i sin metodebok (Johannesen, Witsø Rafoss og Børve Rasmussen 2018, s 31). Av dette følger også at bruken av teori er ment å forstås som verktøy som anvendes for å representere de sosiale fenomenene jeg har observert. Så hvis jeg skal følge Hatchs påstand om at begreper er å forstå «som tomme kurver som skal fylles med erfaringer» (Hatch, 2001. s. 25), så jeg er altså nødt til å *fylle* Bourdieus begreper slik at de gir mening i konteksten av denne oppgaven. Derfor skal jeg under gjennomføre en konstruksjon av det aktuelle feltet for denne oppgaven og derigjennom også

definere de relevante aktørene og kapitaltypene som er i spill og konflikt i feltet – samt det aktuelle forholdet mellom felt og maktfelt. Når jeg spesifikt velger å understreke at jeg begrenser meg til *relevante aktører og kapitaltyper* så er det på det rene at jeg også kommer til å gjennomføre en avgrensning i min definisjon av feltet. Denne avgrensningen er et grep jeg finner støtte for hos Bourdieu som i *Distinksjonen* oppfordrer leserne til benytte hans modell til "å konstruere andre sosiale og symbolske rom» gjennom først of fremst å legge fokus på å finne «de grunnleggende prinsippene for differensiering, og framfor alt finne prinsippene for atskillelse» (Bourdieu, 1995, s. 42, begge sitater). Slik jeg forstår Bourdieu her, oppfordrer han til å fokusere letingen etter de betydningsbærende forskjellene i empirien – derfor er det først og fremst den toneangivende konflikten jeg har observert i feltet, som jeg skal konsentrere meg om. En annen grunn for å foreta en avgrensning er av rent praktiske årsaker utifra en masteroppgaves omfang. Bourdieu har definert feltets grense som det punktet hvor feltets effekt slutter å virke (Bourdieu, 1992, s. 100). Dette synes jeg for det første at er en litt ulen definisjon som jo må være vanskelig å måle empirisk. For det andre så ville det for meg ha vært umulig å hente empiri fra totaliteten av det samfunnsområde som museumsfeltets kan tenkes å utøve en effekt på. Derfor har jeg satt en begrensning av feltet som i stor grad følger institusjonens rammer.

Under har jeg tegnet opp en enkel skisse for hvordan en bourdieusk forståelse av felt angir at et felt er situert innenfor et maktfelt (Bourdieu, 2021, s. 38). Som jeg har redegjort for over så er maktfeltet ensbetydende med staten som i kraft av sin samfunnsposisjon opptrer som en form for

megler mellom ulike kapitalformer med utgangspunkt i de ulike dominante posisjonene i statens underliggende felt. Dette legger grunnlaget for en konflikt de mellom underliggende feltene om å oppnå «statens gunst», som også derigjennom også skaper et behov for ulike legitimeringsframstøt fra de respektive underfeltene. Det er Kulturdepartementet som er bevilgende myndighet i museumssektoren, dermed er det i all hovedsak Kulturdepartementet som utgjør maktfeltet som jeg i dette caset har konstruert som mottaker av legitimeringsframstøt fra den dominerende kapitalen i museumsfeltet, nemlig den administrative kapitalen. Den

administrative kapitalen representerer de interesseområdene som springer utifra leder- og administrative posisjoner i feltet. I kraft av at denne posisjonen er ansvarlig for utarbeidelse av strategi, innrapportering, budsjettsøknad og løsning av samfunnsoppdraget i henhold til ideen om *accountability* kjennetegnes denne kapitalen av byråkratisering og en kvantifisering av museenes samfunnsrolle.

Som nevnt lengre opp i oppgaven så må samfunnsrollen omsettes utifra en holistisk tilnærming der det både taes høyde for generelle statlige forventninger og den enkelte institusjons kontekst. Denne balansegangen tilfaller den administrative kapitalen og setter dermed de administrative aktørene i en posisjon der de *struktureres* til både å forvalte makt på veiene av maktfeltet, samtidig som de er avhengig av å legitimere denne maktforvaltningen gjennom årlig innrapportering. Og et spørsmålet som da melder seg er – hva veier tyngst – oppdraget eller legitimeringen opp mot departementet? I 2020 publiserte Telemarksforskning rapporten *Museum og samfunn. En utredning om museenes samfunnsroller i lys av museumsreformen*. Der ble ledere ved større norske museer bedt om å rangere ulike svaralternativer på spørsmålet: «Hva eller hvem er det som påvirker valg og prioriteringer av arbeidsoppgaver ved ditt museum?» Skalaen gikk fra 6 (svært viktig) til 1 (ikke viktig). Den største påvirkeren på valg og prioriteringer blant lederne var «Statlige føringer» som 77% av lederne rangerte til 5 eller 6. Dette var den klart høyeste scoren. På plassen under havnet «Styre/styremedlemmer» hvor 60% av respondentene svarte 5 og 6, og etter det kom «Publikum» på tredje – også med 60% som svarte alternativ 5 eller 6, men med en større andel svar på alternativ 5 enn for «Styre/styremedlemmer» (Telemarksforskning, 2020, s. 85. Se vedlegg 1 under for fullstendig oversikt). Undersøkelsen fra Telemarksforskning peker på et viktig kjennetegn ved den administrative kapitalen – det er statlige føringer som i størst grad påvirker valg og prioriteringer.

Og akkurat dette aspektet danner grunnlaget for konflikten mellom den administrative kapitalen og den andre kapitaltypen i feltet – formidlerkapitalen. Denne kapitaltypen tilhører de aktørene som har en posisjon i feltet som krever at de arbeider med publikumsrettet formidling. Disse aktørene har dermed mye kontakt med publikum. Formidlerkapitalen kjennetegnes av faglig fundamentert formidling, publikumsmøter, dialog, to-veis kunnskapsproduksjon og en uttalt glede ved både formidlingen og publikumsmøtene. I kraft av nærheten og kjennskapet til publikum, så virker det til å finnes en forståelse innen formidlerkapitalen at denne også høster tilslutning fra publikum. Dette er en av hovedgrunnene til konflikten mellom formidlerkapital og administrativ kapital – formidlerkapitalen tar sine føringer og tilbakemeldinger fra publikum, mens den administrative kapitalen får sine fra staten. Dette fører, som jeg skal vise lengre ned til to ulike behov for legitimering.

Formidlerkapitalen står også i konflikt med en tredje kapitaltype, nemlig forskningskapitalen som tilhører aktører som enten er konservatorer eller førstekonservatorer – det er disse posisjonene som er autoriserte til å bedrive forskning i museer. Gjennom maktfeltets inngripen i feltet gjennom å signalisere en forventning om å øke prioriteringen av forskning i den siste museumsmeldingen

(St. meld. nr. 23. (2020–2021)), så økte maktfeltet *de facto* verdien på forskerkapitalen. Som jeg skal vise lengre ned i empiridelen, så ble dermed en allerede eksisterende konflikt ytterligere tilspisset.

4. Forskningsdesign, refleksivitet og metode

Jeg har delt inn dette kapitlet i to hoveddeler – forskningsdesign og metode. I grensedragningen mellom de to støtter jeg meg på White argumenterer for at forskningsdesign primært omfatter «aims, uses, purposes, intentions and plans» (White, 2017, s. 99) og trekker grensen mellom design og metode ved å påpeke at design omhandler *logiske* problem, mens metode omhandler *logistiske* problem (ibid.). Det er ikke vanntett skott mellom disse to delene, men i kapitlet som følger kommer jeg, så langt det lar seg gjøre til å følge dette skillet.

4.1. Forskningsdesign

4.1.1. Hvorfor teori?

Hvorfor er det relevant å benytte teori i denne oppgaven? Dette spørsmålet har jeg vært innom tidligere, men jeg ønsker å forfølge en litt annen konsekvens av å anvende teori her under forskningsdesign-delen av oppgaven.

Så jo, det er som jeg har skrevet over at bruk av teori åpner opp for muligheten til å artikulere klart hva jeg mener med de begrepene jeg bruker – gjennom «å klatre nedover på *abstraksjons-stigen*» som de Vaus skriver i sin bok om forskningsdesign (de Vaus, 2013, s. 24). Teorien vil også kunne være behjelpelig med å sette fenomenene jeg har observert inn i allerede definerte begrepsrammer som vil kunne legge grunnlaget for å generalisere funnene mine – dette blir viktig for validiteten. Spesielt for case-designet er det i følge de Vaus viktig at empirien konstrueres gjennom teoretiske begreper: «the task of the case study researcher is fundamentally theoretical» (de Vaus, 2013, s. 221). For uten teori, ingen struktur i tolkningen av empirien. På den ene siden vil altså teoretisering av empiri føre til tydelighet, men denne tydeliggjøringen har også en pris; ved å anvende Bourdieus teoretiske rammeverk på empirien så gjør jeg også et sett med antagelser. «(T)eorier er antagelser om et fenomen» skriver Johannesen et al. (Johannesen, Witsø Rafoss og Børve Rasmussen 2018, s 29). Ved å benytte meg av Bourdieu så antar jeg at ved å belyse samspillet mellom hans begreper, så vil jeg kunne belyse hvordan ansatte i museumsinstitusjonen løser sine komplekse sosiale og jobbrelevante oppgaver innenfor denne institusjonens rammer. Men her er det viktig å være klar over at teoretiske antagelser også er konstruksjoner som innebærer *negasjoner* – når jeg velger én vinkling, så er det en annen vinkling som velges bort (Bukve, 2016. s. 58-59). Valg av teori er også et valg av hva som skal presenteres. De Vaus sammenligner denne handlingen med å tolke et landskap gjennom et maleri framfor å produsere et fotografisk speilbilde med et fotokamera. Teori er i sin natur både utvelgelse og konstruksjon og en bevissthet om dette er noe jeg har forsøkt å ha med meg under hele arbeidet med denne oppgaven. En følge av dette er at oppgavens mål er å bidra til å belyse en problemstilling, ikke å ta hevd på en objektiv sannhet om et sett fenomener. Men belyses et fenomen fra et tilstrekkelig antall sider, så ender det til slutt opp med å bli fullstendig opplyst.

Mitt bidrag er derfor å sette min empiri inn i Bourdieus teoretiske rammeverk for å undersøke hva som da kommer fram i lyset.

4.1.2. Om casedesignet

I denne oppgaven har jeg benyttet et casedesign. I følge er det Bukve er det først og fremst to forhold som kjennetegner et casedesign: a) man studerer et fenomen i sin virkelige kontekst og b) grensene mellom hva som er fenomen og hva som er kontekst ikke er klare. Dette skiller casedesignet fra eksperimentet hvor hele hensikten er å nulle ut effekten av konteksten. Dermed har casedesignet en mer holistisk forståelse av fenomenene som studeres. Et annet kjennetegn ved casedesignet er at siden sosiale fenomen utspiller seg over tid, så mener Bukve at skillet mellom samtidige og historiske fenomen blir kunstig (Bukve 2016, s. 122). Dette er et aspekt som jeg har forsøkt å ta høyde for i denne oppgaven som undersøker nettopp sosiale fenomen innenfor et felt med en lang historie tett knyttet opp til et statlig maktfelt. de Vaus beskriver casedesign som et fleksibelt design hvor forskeren har muligheter til å tilpasse perspektiver for å undersøke deler av caset innenfor konteksten av et hele. Videre sier han at casedesign egner seg spesielt godt der det er et lite antall caser, men mange mulige variabler (de Vaus, 2013, s. 231). Begge disse aspektene er gode argumenter for mitt valg av casedesign; mine relativt få kvalitative intervjuer er i alle henseende å betrakte som deler av et større case og en større kontekst – nemlig fenomenet *aktørers rolleforståelse innenfor en statlig finansiert kulturinstitusjon*. Fenomenet er i stor grad kontekstuell-sensitivt og jeg var egentlig aldri i særlig tvil om valg av design.

Hva er så selve caset? Bukve skriver at caset i en casestudie er tett knyttet opp til formålet med prosjektet (Bukve 2016, s. 125). Hva er så formålet med dette prosjektet? Jo, hvordan løser aktører sosiale og profesjonelle oppgaver i et offentlig finansiert felt som både jobber ut mot fellesskapet samtidig som det jobber innenfor rammene av felleskapets styrende organer. Omdreiningspunktet i caset er samfunnsrollen – slik den oppfattes og slik den omsettes av et sjikt aktører i en museumsinstitusjon. Selve caset i casestudien er derfor å beskrive hvordan aktørene både orienterer seg i – og blir strukturert av strukturen de befinner seg i som formidlere i museumsinstitusjonen.

4.1.3. Om refleksivitet

Bukve skriver i sin bok om forskningsdesign: «Eit forskningsprosjekt er eit nytt argument i ein pågåande debatt på eit felt» (Bukve 2016, s. 125). Premisset om at et forskningsprosjekt bør ansees som et argument i en større debatt er et premiss som denne oppgaven hviler tungt på. Oppgaven har en noe uvanlig rammebetingelse, siden den er skrevet i forbindelse med en praksisplass-ordning muliggjort av et samarbeid mellom Universitet i Sørøst-Norge og Vestfoldmuseene. Ved siden av å skulle skaffe studenten verdifull og relevant arbeidserfaring så var det et krav at det på slutten av praksisperioden skulle skrives en masteroppgave i forbindelse med praksisoppholdet. Siden jeg har hatt praksis hos Vestfoldmuseene så er empirien i denne oppgaven hentet fra denne institusjonen, og tematisk er oppgaven lagt til museumsinstitusjonen.

Hovedutfordringen med denne ordningen hvor jeg både har vært ansatt, og derfor bundet av de kontraktsbetingelsene som følger et ansettelsesforhold samtidig jeg har vært forsker, med de etiske rammene det innebærer, er at jeg som student, forsker og ansatt har blitt plassert i et spenn mellom to ulike sett med forventninger og etiske hensyn. I dette avsnittet om refleksivitet skal jeg redegjøre for hvordan jeg har løst denne utfordringen.

Rent praktisk så har praksisplassen betydd at jeg har vært ansatt i en 50% stilling siden august 2020. Først i administrasjonen og senere i utviklingsavdelingen i Vestfoldmuseene. Som tidligere nevnt så er Vestfoldmuseene en konsolidert museums-, arkiv og samlingsforvaltningsvirksomhet bestående av en rekke museer, et institutt og et arkiv i tidligere Vestfold fylke. I første halvdel av praksisoppholdet hadde jeg kontorplass sammen med en relativt liten administrasjon på tre-fire personer, mens i andre halvdel har jeg stort sett sittet på hjemmekontor. Jeg har besøkt flere av museene, men ikke jobbet direkte med ansatte der eller hatt kontorplass i noen av museumsbygningene. Arbeidsoppgavene mine i Vestfoldmuseene har i all hovedsak vært å utforme notater, rapporter og ved noen anledninger innspill innenfor områdene formidling, digitalisering, interessent-analyse og innspill på bruk av data og innsikt i virksomhetsstyring. Informantene i dette prosjektet har alle utenom én hatt formidleroppgaver og dermed også hatt sine arbeidsplasser ute i museene. Under praksisoppholdet har jeg ikke jobbet direkte med noen av informantene.

I Alvesson og Sköldbbergs bok om tolkning og refleksjon innen kvalitativ metode siterer de Steedman, som argumenterer for at mening ikke ligger «ute i naturen och väntar på att upptäckas av sinnena, istället är den konstruerad. Konstruerad i detta sammanhang betyder producerad i en tolkningsakt.» (Alvesson & Sköldbberg, 2008, s. 486) Denne konstruksjonsprosessen krever i følge Alvesson og Sköldbberg tre ting; a) noe å konstruere (empiri), b) et konstruerende subjekt (forskeren) og c) en sosial kontekst som forskeren står i (samfunn, språk, paradigme, lokal forskerkontekst). Refleksivitet handler om å holde et våkent blick over disse tre aspektene og ikke la noen skygge over de andre (ibid, s. 487). Som både ansatt og forsker i samme institusjon har det for denne oppgavens del vært enormt viktig at jeg har hatt et våkent blick på både rollen som konstruerende subjekt og i hvilken sosial kontekst jeg har stått i. Men gjennom å konstruere et design og en hensiktsmessig metodikk kombinert med en alltid tilstedeværende refleksivitet mener jeg selv at tolkningene i denne oppgaven utfyller akademiske krav til validitet innen kvalitativ forskning og bidrar med et viktig «argument i ein pågåande debatt» som Bukve sier i sitatet som jeg startet denne delen av oppgaven med.

Stipendiat ved USN, Karianne Nyheim Stray tar i arbeidet med sin phd-grad utgangspunkt i sin egen arbeidsplass og sier i et foredrag om forskning i egen organisasjon at «Akademia er tjent med forskning som springer ut av hverdagen til de som har skoa på» (Universitetet i Sørøst-Norge, 2019) og argumenterer for at det bør finnes en plass for kvalitativ forskning fra de som jobber i feltet det forskes på. Hele ideen til denne oppgaven oppstod som et resultat av en form for hermeneutisk for-forståelse av et fenomen jeg observerte i institusjonen jeg hadde

praksisplass i. Høsten 2020 oppstod det en antagelse om at administrasjonen, i lys av å inneha posisjoner i feltet som var knyttet opp i mot å stå ansvarlig for innrapportering til statlige myndigheter, og dermed også hadde et naturlig behov for å legitimere drift og prioriteringer opp i mot disse myndighetene – i en viss grad sto i kontrast med formidlerne og andre som jobbet mot publikum. Disse aktørene virket på sin side til å ha et behov for legitimering og evaluering fra det publikummet de møtte i sin arbeidshverdag. Dette var selve kimen til problemstillingen denne oppgaven søker å svare på og denne første antagelsen representerte for meg en første hermeneutisk for-forståelse i det som etter hvert utviklet seg til en større hermeneutisk prosess dess dypere jeg gikk inn i materien (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 200). Veien videre fra denne helt første antagelsen og til selve utskrivning av oppgaven har vært litt som å «leve» i en hermeneutisk sirkel med vekselvis skifting mellom for-forståelse og forståelse og del- og helhet i mine undersøkinger i ulike felt og på ulike nivåer. Men helt i fra starten av praksisutplasseringen har jeg hatt med meg en selvrefleksiv bevissthet gjennom at det hele tiden har vært klart at praksisoppholdet skulle avsluttes med en vitenskapelig masteroppgave. May og Perry argumenterer for en pragmatisk tilnærming til refleksivitet i kvalitativ forskning gjennom at denne ikke handler om å opprettholde en «simple separation between subject and object or between the knower and the known. Reflexivity involves turning back on oneself in order that processes of knowledge production becomes the subject of the investigation» (May & Perry, 2017, s. 109). Dette er en inngang til spørsmålet rundt refleksivitet og forsker-etiske problemstillinger som jeg støtter meg tungt på. I kvalitative design vil det alltid være utfordringer knyttet til sosial og kulturell posisjonering av forskeren. Dette er et utfordring man ikke kommer unna. May og Perry mener det viktige er å lære seg å mediere mellom ulike standpunkt (May & Perry, 2017, s. 109). Og dette er en kjensgjerning som har vært med meg hele veien i arbeidet med denne oppgaven.

Svakheten med dette designet er at det blir vanskeligere å gjøre generaliseringer, men styrken er nærheten det gir til både informantene og de institusjonelle og sosiale strukturene som omslutter empirien (Fuglestad & Wadel, 211, s. 178). Dette er et aspekt som Bourdieu også forfekter i sin artikkel *Understanding*; det er i forarbeidet og i for-forståelsen av feltet at intervjueren opparbeider seg den kunnskapen som er nødvendig for å utføre oppgaven som en etisk, intuitiv, *hypotese-improviserende* intervjuer. Dette er en forutsetning for at forskeren kan evne å stille forberedt til selve forskningsintervjuet som han betegner som «a moment – albeit a privileged moment – *within a long series of exchanges*» (Bourdieu, 1996b, s. 613, min uthevelse).

Den innsikten og de rollene som det har vært mulig å forhandle seg fram til i tiden i *feltet*² før selve intervjuene ble gjort har åpnet opp for en innsikt i terminologi og institusjonell forståelse som ikke hadde vært mulig hvis jeg hadde kommet rett «fra utsiden». Her støtter jeg meg også på Wadels og Fuglestads feltmetodikk, som jeg synes er relevant å trekke inn fordi designet jeg har valgt innbefatter både en forarbeidsperiode, som ikke bare har resultert i en innledende for-forståelse – den har også produsert feltmetodiske utfordringer, som for eksempel det Fuglestad og Wadel

² Her bruker jeg begrepet felt slik det brukes i antropologisk metodelære, ikke slik Bourdieu bruker det.

kaller *innkapsling av forskerrollen* (Fulglestad & Wadel, 2011, s. 211-214). For min del har det betydd at jeg har måttet være meg bevisst at jeg i noen tilfeller har vært ansatt, andre kollega og andre igjen kun forsker. Men den sterkeste kjensgjerningen jeg står igjen med er at selv om jeg har fått den formelle tilgangen av administrasjonen, så har jeg opplevd at den reelle tilgangen har kommet som et resultat av forarbeidet og de ulike rollene jeg har klart å forhandle meg fram til før selve intervjuene ble foretatt våren 2021.

Så er det også viktig å påpeke at de ulike rollene også helt sikkert har hindret tilgang til arenaer og informasjon, og jeg har også tenkt flere ganger at en mer «tradisjonell» inngang til data-innhenting nok hadde gjort arbeidet med refleksivitet enklere, men igjen – hvis jeg skal følge Bukves forståelse av et forskningsprosjekt som et nytt argument i en pågående debatt så opplever jeg at både designet og metoden i dette prosjekt står seg som et relevant samfunnsvitenskapelig bidrag.

4.1.4. Forskningsetiske problemstillinger i et casesdesign med intervju

Utfordringene med ulike innkapslede roller er også utgangspunktet for en annet sett med forskningsetiske problemstillinger. Helt fra starten av prosjektet har det vært viktig å i størst mulig grad sikre at sitatene fra informantene ikke i noen grad ble «sensurert» som en følge av innkapslede roller eller frykt for konsekvenser på arbeidsplassen. Til dels handler dette om at forskningsintervjuet ikke er en samtale mellom likeverdige deltakere – premissene settes av forskeren og det er forskeren som stiller spørsmål og som derfor ikke trenger å få sine egne utsagn analysert i etterkant (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 22 og 52). Dels handler dette om hvordan jeg i størst mulig grad har kunnet sikre at informantene hele tiden snakket med meg i rollen som forsker og ikke i rollen som kollega. I praksis har dette handlet om to ting – a) å sikre informantenes integritet og b) mitt ønske om å skape et fritt og trygt rom for innhenting av data. Begge disse aspektene henger tett sammen ved at empirien hentet fra intervjuene kun vil være god empiri hvis denne ble gitt i et rom som opplevdes som fritt og trygt (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 35). Løsningen min har vært å være nøye med innhenting av informert samtykke i henhold til retningslinjer fra Norsk senter for forskningsdata – alle informantene ble i flere omganger informert både skriftlig og muntlig om hva det vil si å være informant og at de når som helst kunne trekke seg uten konsekvenser. Intervjudata har også blitt anonymisert, både i lagringsøyemed og ved gjengiving i oppgaveteksten.

4.2. Metode

4.2.1. Innsamling av data

Empirien i denne oppgaven ble samlet inn gjennom semistrukturerte intervjuer. Prosjektet ble meldt inn til Norsk senter for forskningsdata og godkjent 23.04.21. Informert samtykke og empiri ble innhentet og oppbevart i henhold til Norsk senter for forskningsdatas retningslinjer for

innsamling av intervjudata (Nsd, 2021). Intervjuopptakene ble så transkribert og det ble gjennomført en enkel koding for å strukturere empirien.

4.2.2. Forskningsintervjuet som metode

Intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer på omlag én times varighet. Av praktiske årsaker i et år preget av hjemmekontor og for å motvirke eventuelle utydigheter rundt innkapsling av roller så ble intervjuene gjennomført som videomøter. Dette hjalp til å definere intervjusituasjonen i en forskningskontekst og avgrenset denne både i tid og sted arbeidssituasjonen.

En utfordring som følger det metodiske valget å benytte intervju i en bourdieusk analyse er at jeg til tross for en lang forarbeidsperiode i hovedsak kun har empiri om det informantene *sier* om feltet uten å kunne sette disse ytringene opp imot praksiser og preferanser – altså hva informantene faktisk *gjør*. Dette paradokset er omdreiningspunktet i det Jonvik har kalt Skarpnes-debatten der Andersen og Mangset kritiserte Skarpnes for å tolke intervjudata som «en kilde til kunnskap om hva som er den legitime kulturen i den norske middelklassen» (Jonvik, 2017, s. 218). Dette er et aspekt som jeg til en viss grad ikke kommer unna. Men samtidig så er dette en innbakt problematikk ved alle intervjuemetoder. Jeg har derfor så langt det har latt seg gjøre forsøkt å hele tiden sette intervjudata opp i mot den tidligere for-forståelsen jeg opparbeidet meg under praksisoppholdet.

4.2.3. Avgrensning av empiri

I denne oppgaven har jeg foretatt en avgrensning av empirien gjennom at de aller fleste intervjuene er gjort med formidlere eller tidligere formidlere. Bakgrunnen for denne avgrensningen er todelt. For det første har den en praktisk årsak; av hensyn til å begrense kompleksitet og øke muligheten for generalisering valgte jeg å konsentrere meg i hovedsak om én gruppe innenfor feltet. For det andre hadde jeg en antagelse om at jeg kunne få best og tydeligst empiri fra den posisjonen i feltet som jeg anså at fanget opp det største spriket mellom statlige føringer og praktisk utførelse av samfunnsoppgavene.

4.2.4. Utvalg

Utvalget som er intervjuet til dette prosjektet består av én leder og seks informanter som enten nylig har vært formidlere, tidligere formidlere eller ansatte med formidleroppgaver. Disse sju arbeider ved fem ulike arenaer i Vestfoldmuseene. Utvalget ble foretatt som et strategisk utvalg etter kriterier om hensiktsmessighet, antatt grad av relevans for å kunne uttale seg om problemstillingen, aldersspredning, geografisk spredning og utifra en størst mulig sannsynlighet for samlet sett å kunne skape en helhetlig forståelse av problemstillingen. (Store norske leksikon, 2021 & De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2019).

4.2.5. Validitet

Bukve skriver at et godt forskningsdesign må utformes slik at det er enkelt å trekke slutninger for tilsvarende fenomen. Det er dette som går under betegnelsen validitet (Bukve, 2016. s. 99). Bukves definisjon over arbeider til dels mot designet i denne oppgaven, som er av kvalitativ art og kontekstsensitivt, men samtidig så har jeg helt fra starten av vært *var* på å forsøke å produsere slutninger med høy grad av validitet. Fuglestad og Wadel har en feltmetodisk inngang til dette spørsmålet og selv om de også er opptatt av kvalitetssikring av kunnskap, så er deres syn at veien dit først og fremst brolagt med transparens og kontekstualisering av empiri-innsamlingen, analysen og en nøyaktighet i å vise hvordan forskeren har kommet fram til resultatene (Fuglestad & Wadel, 2011, s. 226). Dette er en inngang til spørsmålet om validitet som jeg har forsøkt å etterfølge gjennom hele denne oppgaven. Dette er bakgrunnen til at jeg også har satt av relativt mye plass til kapitlet om refleksivitet over.

5. Presentasjon av empiri

Til info. Der det har vært nødvendig er det gjort mindre endringer i sitatene for å enten gjøre de lesbare eller av hensyn til informantens anonymitet.

5.1.1. Disposisjoner for å tre inn i museumsfeltet

I alle mine intervjuer har jeg spurt om sosial bakgrunn, men tiden brukt under intervjuene på oppvekst og sosial struktur har vært lite sammenliknet med spørsmål om hvordan informantene oppfattet dagens situasjon i feltet. Det er allikevel noen interessante aspekter rundt informantenes bakgrunn som kommer fram ved å ta med deres gjenfortelling av veien inn i museumsinstitusjonen. To av informantene ble enten tidlig kjent med, eller gjorde seg tidlig kjent med kunst og kultur. Mens den ene forteller om en oppvekst i øvre middelklasse:

Jeg kommer fra en familie hvor museum har vært en helt naturlig del av mitt liv så lenge jeg kan huske. (...) Jeg var i Louvre da jeg var lita jenta, jeg gikk i British Museum og så på Rosetta-steinen da jeg var åtte år. Så jeg har vært et heldig menneske, så jeg ser det at jeg har fått en undring og nysgjerrighet over rariteter fra jeg var liten. Så jeg vil si at det er min familiære bakgrunn med foreldre med den type interesser. (...) Min far var lege og min mor var kunsthistoriker.

Så peker den andre på en oppvekst i arbeider-kår:

Pappa var sveiser og mamma var hjemmeværende, det med kunst var ikke noe - vi hadde de obligatoriske reproduksjonene på veggene, men kunst var ikke noe tema. (...) Så jeg har på en måte gått mine egne veier når det gjelder yrkesvalg. Det var stadig sånn - ja, men hva blir du da? Hva blir du da, når du går på kunsthistorie? Og sånn - hva, er det ikke sikkert du får jobb etterpå? (latter) Seks år også...ja...(latter)

Og videre fra samme informant:

Altså først så hadde jeg tatt engelsk grunnfag. Jeg var veldig interessert i litteratur og også det med å studere språk som jo mange i min by trodde var å - men du kan jo engelsk, sier de til meg. Men det er ikke det vi skal lære! Det er hele samfunnet...civilization, history - altså det er alt - hele spekteret rundt.

En tredje forteller også i tydelige ordlag hvilket samfunnslag hun kommer fra:

Jeg kommer fra en liten by (på Østlandet) - det er veldig sånn fagbrev-sted og mye kommunister.

Sitatene over peker på at museumsinstitusjonen speiler de sosiale strukturene fra det omkringliggende samfunnet. Det virker ikke til å være slik at det er først og fremst er de delene av samfunnet som i tradisjonell klasseteori graviterer mot kulturelle interesser som i større grad enn andre deler av samfunnet utgjør aktørene i museumsfeltet. Mitt inntrykk er heller at informantene i denne undersøkelsen stort sett kommer fra det som tradisjonelt har vært ansett som

arbeiderklasse. Men dette kan også skyldes at museumsfeltet er som de fleste andre felt, oppdelt i ulike deler, og hoveddelen av informantene mine jobber med eller har nylig jobbet med formidling. Dette er en posisjon i organisasjonen hvor det ikke er uvanlig å bruke uttrykket «vi i første linje» om seg selv:

Vi som står i første linje og står og snakker med mennesker, vi skjønner veldig fort om folk liker det de hører eller ikke, altså.

En annen formidler uttrykker seg slik når hun skal definere sin posisjon i organisasjonen som noe annet enn de med tyngre akademisk bakgrunn og sitt daglig virke på et kontor:

Vi skal jobbe på gulvet og møte dem som faktisk betaler lønna vår.

5.1.2. Hvordan forstås samfunnsoppdraget?

Hvordan forstår og tolker informantene samfunnsoppdraget i sitt daglige virke i museumsinstitusjonen? Dette er det grunnleggende spørsmålet i denne oppgaven og omhandler også hvordan informantene mener de skal fylle samfunnsrollen de har i kraft av å være representater for museene. Men som jeg har skrevet om ovenfor så er samfunnsoppdrag kompleks materie og flere av informantene virket til å synes det var vanskelig å klart skulle formulere hvordan de forsto oppdraget de forvaltet på vegne av samfunnet. Mens andre igjen hadde klare tanker om det. Én informant sier det så enkelt som dette:

Altså, jeg har ett ord jeg altså, og det er dannelse.

En annen sier:

Jeg tenker at vi skal være døråpnere.

Og en tredje:

Det jeg er mest opptatt av er at vi prater på et nivå hvor folk faktisk sitter igjen med noe.

Utsagnene over er av ganske generell art som dekker over mye. Men hvordan tenker informantene mer spesifikt om hva samfunnsoppdraget inneholder? Flere av informantene er opptatt av at museet skal tilby noe annet enn den kulturhistorien og historien som spesielt unge møter gjennom digitale og kommersielle medier. Og museumsrommet oppfattes av flere av informantene som et rom hvor det finnes muligheter for å nyansere og kontekstualisere fortellingene som møter publikum på andre plattformer; museene skal være et alternativ basert på faglighet:

Med den digitale virkeligheten som de fine unge menneskene som kommer til oss nå mestrer så bra, så er det ikke lenger nok for oss å være leksikalske overleverere av – kongen døde da, kongen kom til makten da. Det kan de finne ut av selv. Det som blir vår oppgave, synes jeg, er å kontekstualisere - vi må skape mening, ikke sant? Det er ikke en løstrevet kongeinnsettelse, det

er ikke en løsrevet hendelse, ikke sant? Det som skjer med reformasjonen eller store ting i vår tid eller i vår kultur.

En annen uttrykker en forståelse av museenes samfunnsrolle som en korrigerende og opplysende motvekt mot legitimeringsstrategier innen politisk historiebruk:

Forståelse av hvorfor vi fremstiller historien på denne måten som vi gjør – jeg tenker det blir jo stadig viktigere også med tanke på hvordan historie brukes i politikk og, ja for å legitimere ulike synspunkter da.

En annen ser også historiebevissthet og historisk kontekstualisering av samtiden som helt sentralt i samfunnsoppdraget:

Å skape en eller annen sånn kritisk refleksjon, og da tenker jeg at det som er kjempeviktig, sånn som jeg ser det, er at vi er med på å kombinere en slags historisk dimensjon med aktuelle spørsmål – altså at vi trengs som et slags termometer på historiebevissthet da. Det tenker jeg at for meg er det aller, aller viktigste. Og å holde en sånn varseltrekant oppe hele tiden på at vi er ikke her fordi vi bare skal fortelle om gamledager, men fordi det faktisk skjer ting i dag som vi kan trekke linjer til bakover, og så kan man lære noe av det.

I kjølvannet av et økt fokus på legitimering av museumsinstitusjonen har det kommet økte krav om telling – og da gjerne kvantitativ telling av besøkende (Hylland, 2017, s. 88). Én informant uttrykker et motsetningsforhold mellom utøvelse av samfunnsrollen, slik hun forstår den og fokuset på besøkstall:

Man snakker om denne samfunnsrollen som er kjempeviktig, samtidig så er det ekstremt fokus på antall besøkende. Noen ganger oppleves det sånn veldig umiddelbart og lettvent og overflatisk. Og det balanser med denne samfunnsrollen som er liksom et så viktig og sentralt perspektiv da - uansett hvordan man tolker det blir det for meg noen ganger et motsetningsforhold.

Det samme gjelder for kravet om attraksjon og forventningen fra statlig hold om at museer skal koble seg opp i mot lokale reiselivsmarkeder (Hylland, 2017, s. 83 og St. meld. nr. 49. (2008–2009), s. 160) Dette er noe som informantene virket til å kjenne på i sitt daglige virke. En sier om kravet om et større fokus på attraksjon:

Når vi får så stort krav på attraksjon og tror at folk kommer til museene for å bli underholdt, da tror jeg vi bommer.

En annen ser mulige konflikter i spriket mellom samfunnsoppdraget, som informanten først og fremst tolker som et oppdrag knyttet til en faglig fundamentert formidling av historien, og kravet om en dreining mot markedstenking:

Og når det gjelder dette med reiseliv, så ja, jeg er jo litt redd for at sånn som (den arenaen jeg jobber på), blir en sånn Disney plastic fantastic-greie fordi i den tilpasningen til reiselivet så er det veldig fort at man prøver å selge inn det reiselivet tror turister er interessert i. Jeg har jo en sterk mistanke om at

de faktisk er interessert i noe som er - holdt på å si genuint eller som oppfattes som autentisk da.

Dette genuine eller dette autentiske er det flere av informantene som oppfatter som selve grunnlaget i formidlingshandlingen – denne faglige autentisiteten oppfattes som skillelinjen mellom faglig fundamentert formidling og annen formidling med utspring i politiske- eller markedsmessige hensyn (Stugu, 2016, s. 16).

Det ligger et spenn mellom vektlegging av å «tjene samfunnet og dets utvikling» (ICOM, 2021) slik det står i ICOMs museumsdefinisjon og å forsøke å holde tritt med endringer «i markedet og etterspørsel etter opplevelser» (St. meld. nr. 49. (2008–2009), s. 160), slik det uttrykkes i museumsmeldingen fra 2009. Som en måte å hankses med dette spennet på, så uttrykker flere av informantene at de nærmest helt har valgt å se bort i fra samfunnsoppdraget slik det er gitt og heller velger å legge sitt fulle fokus i møtet med publikum. Der tar de isteden i bruk egne vurderingsevner og sin egen faglig formidlerkompetanse som de så setter i spill i møtet med publikums forutsetninger og forventninger:

Jeg ser at man kan bli forvirret av samfunnsrollen og man kan også løpe etter den med et ønske om å skulle tjene den på alle mulige vis, hele tiden utifra hvordan man forstår den, men jeg tar det veldig åpent.

Og videre fra samme informant:

Om statlige føringer tenker jeg at det - jeg tar det jo til meg og prøver å holde meg oppdatert, men noen ganger er jeg litt sånn - nesten at jeg står på siden og tenker at nå får den der sentrifugen bare gå da, også gjør jeg jo mitt.

En annen sier:

Nei, jeg må jo si at noen ganger så må man nesten ignorere noen av disse kravene og i andre tilfeller så føler man seg litt trekt. Det kommer litt ann på hva man jobber med (...) altså det kan godt være at vi burde ha et større fokus på for eksempel demokratiseringsprosesser og sånne type ting, men da må man snakke om tidsperioder hvor man faktisk har demokratiseringsprosesser.

De siste to årene har særlig Museumsforbundet tatt i bruk tre ord som alle starter på bokstaven D – demokrati, digitalisering og dannelse for å tydeliggjøre tre særlig viktige områder for museumsinstitusjonen i tida framover (Museumsforbundet, 2021). De tre D'ene er et begrep som virker til å ha festet seg hos noen av informantene og virker til å noen ganger brukes som en metafor for hvordan samfunnsoppdraget forventes at skal omsettes. Men spørsmål om hvordan de tre D'er eller fire F'er skal omsettes i møte med publikum kan være utfordrende. Her er et eksempel på hvordan en informant uttrykker at denne heller stoler på egne vurderinger i møtet med publikum enn å forsøke å oppfylle eksterne krav:

Helt ærlig - jeg tenker ikke på de tre D'ene. Fordi jeg...og den tilnærmingen har jeg hatt hele veien fordi jeg mener at man klarer hvis man vil å se at det passer inn under en eller annen heading uansett, fordi det er så stort tema da. Men jeg tenker - hva er det jeg vil formidle? Hva er det jeg synes er viktig? Jeg er faktisk sjeldent opptatt av hva de andre vil høre. Hva er viktig? Hva er det vi skal stå i? Hva er det vi skal stå for? Hva er det vi vil nå ut med?

Flere av informantene uttrykte stor kjærlighet til formidlingsarbeidet. Dette kan være noe av bakgrunnen for at møtet med publikum *re-kontekstualiseres* fra institusjonelle- til personlige rammer:

Du hører at jeg snakker om formidling med stor engasjement - jeg elsker det, ikke sant? Og jeg liker publikum, jeg liker mennesker, jeg tenner på disse menneskemøtene og det gir meg noe. Og jeg er et vitebegjærlig menneske, sånn at jeg, jeg synes det er gøy, ikke sant. (...) Og det har vært min drivkraft, som sagt - jeg tror dessverre ikke at det gjelder alle - jeg tror noen bare leser boka, går ut og leverer og går inn igjen. Men det handler om kjærlighet til faget ditt.

Men selv om informantene både uttrykker at føringer kan nedprioriteres til fordel for egne vurderinger og en kjærlighet til formidlerfaget som overskrider rammene av hva man vanligvis forventer fra en arbeidstaker, så betyr ikke at det at det er helt fritt fram heller. I intervjuene kom det også fram at formidlerne som gruppe satte den faglige stoltheten høyt. Dette innbefattet både en intern forventning blant formidlerne om god oversikt over kildematerialet som la grunnlag for formidlingen og hensiktsmessige pedagogiske verktøy. En informant sa dette om forholdet mellom personlig egenhet og faglig formidling:

Da blir det veldig opp til hver enkelt formidlers personlighet da. Ikke sant? Hvordan man klarer å nå fram. Det skal ikke være så enkelt, tenker jeg, det må på en måte være en annen base av faglige kriterier som ligger innunder.

Gjennom alle intervjuene med formidlere eller tidligere formidlere til denne oppgaven opplevde jeg informanter som i større eller mindre grad virket til å oppleve en konflikt mellom hvordan samfunnsrollen ble beskrevet og hvordan de praktisk løste formidleroppgavene sine. Alle uttrykte at de var trygge i sine valg av formidlerstil, og denne tryggheten virket til å springe ut i fra de umiddelbare tilbakemeldingene som ligger i den fysiske formidlingens natur. Disse kvalitative tilbakemeldingene opplevdes som en integrert del av møtet med publikum og kunne i noen tilfeller settes opp i mot den kvantitative effektmålingen som for eksempel skjer på museets sosiale media-kontoer:

Hvordan klarer du å evaluere mottaket i disse sosiale plattformene? Det er ikke enkelt, mens vi som står i første linje og står og snakker med mennesker, vi skjønner veldig fort om folk liker det de hører eller ikke, altså det derre blikket folk trer av med, de går og setter seg, de går ut, ikke sant? Den evalueringen får du midt i fleisen, som ferskvare, hele tiden.

På spørsmål om metodiske tilnærminger til formidlingsfaget så plasserer en informant nærmest et slags formidler-ethos som noe mer grunnleggende enn valg av den ene eller den andre type

metodikken. Dette forsterker oppfattelsen av at møtet med publikum først og fremst oppfattes som et møte mellom mennesker og ikke et kalkulert skue ment for å oppfylle kvantitative mål. Og når det kommer til viktigheten av rammene rundt dette møtet – her forstått som museenes utdelte samfunnsrolle, spilles dette ned:

Da tror jeg ikke det er så viktig om det heter gammeldags historieformidling eller nyere metodikk - jeg tror faktisk at det handler om den enkelte formidlers glede i yrkesutøvelsen. Men rammene som legges rundt kan jo være så forskjellig.

Opplevelsen av et sprik mellom forventning fra departementet og praktisk handling i museumsinstitusjonen blir også delt lengre opp i organisasjonen. Én leder sier:

Det er veldig mye som er på papiret. Det snakkes mye, så gjøres det kanskje ikke like mye da. Men så er det liksom steget fra å faktisk se at det står i statlige ønskelister, og så syns jeg vel foreløpig at det omformes i veldig stor grad i strategier som er ganske luftige.

Men lederen legger ikke ansvaret på de ansatte som ikke evner å fylle samfunnsrollen. Utfordringen ligger heller i rommet mellom ønsker og krav ovenfra og realiteter i den lokale museums-kontekst:

Jeg tror grunnleggende at folk som jobber med museum - de som har valgt å gjøre det er utrolig dedikerte. Og slik Vestfoldmuseene har vært organisert til nå, så lever vi jo veldig tett innpå lokalsamfunnet og du har veldig mange muligheter og ting å spille på som er utrolig viktig for å konkretisere samfunnsoppdraget. Så der tror jeg faktisk, sånn som jeg opplever det selv i hvert fall da, som en veldig stor positiv bedring. (...) men jeg er litt engstelig for at veldig luftige planer - i hvert fall i en periode, så kommer det til å ta tid for å klare å lande alle de litt sånn fluffy ambisjonene da. Fordi tross alt så handler museum - det handler faktisk om praktisk og fysisk og tilstedeværelse altså.

5.1.3. Hvordan omsettes samfunnsoppdraget?

Når det kommer til hvordan samfunnsoppdraget omsettes av informantene så er alle formidlerne først og fremst opptatt av møtet med publikum. Det er i det fysiske møtet hvor god formidling skjer og det er der fokus skal legges. Om møtet mellom formidler og en skoleklasse på besøk gjennom den statlige DKS-ordningen (Den kulturelle skolesekken) i museet sier en:

Det er en samproduksjon av kunnskap. Det skjer jo - det er jo kunnskapsutveksling like mye for formidleren - eller kunnskapstilegning like mye for formidleren som det er for elevene og lærerne fordi det skjer jo noe i dette samspillet - i dette rommet som hjelper oss til å bli enda flinkere tilbydere av prosjekter eller altså utdanning - kan jeg bruke det ordet kanskje? Jeg er litt usikker på det for innenfor det engelske språket så snakker vi om education når du snakker om læring.

Informanten i sitatet over uttrykker at den fysiske formidlingssituasjonen ikke fungerer som en tradisjonell en-veisrettet kunnskapoverføring. Formidlingen kjennetegnes heller av samproduksjon av kunnskap og kontinuerlig kunnskapsutveksling mellom formidler og publikum. Denne forståelsen av formidlingssituasjonen var det i stor grad konsensus om blant informantene. Og i den grad formidlere sto i konflikter i egen organisasjonen eller oppimot øvrige myndigheter, så virket disse til å springe ut av ulike grader av motstand mot denne forståelsen av formidling. Det ble for eksempel uttrykt at ulike digitale formidlingsrom ikke resulterte i samme grad av to-veis kunnskapsutveksling. Og det virker til å være en enighet blant formidlerne om at det fysiske møtet ikke kunne erstattes av digitale formidlingsformer. Det er i det sosiale fysiske rommet at refleksjon, kunnskapsutvikling og dannelsen produseres:

Menneskemøtet i utstillingene mener jeg er helt imperativt, altså for å forløse utstillingens iboende dybde og bredde og variable perspektiver - og jeg vil si at det digitale kan aldri ta over der. (...) Så da kommer det ann på hva museet ønsker da - ønsker vi å være et sted for refleksjon og kunnskapsutvikling - bidra til dannelse? Da må vi by på det.

Nå er det viktig å påpeke at informantene ikke er motstandere av alle digitale verktøy, men det uttrykkes en generell skepsis for at digitalisering skal ta over for fysisk formidling. Fra statlig hold er museene forventet å ta høyde for et stadig mer digitalt samfunn og et publikum som stadig mer både befinner seg på – og forventer å motta formidling på digitale plattformer. I den siste museumsmeldingen fra 2021 uttrykkes det forventinger om at dette får to ulike følger. På den ene siden forventes det at satsningen på fysisk formidling opprettholdes eller økes fordi «den fysiske formidlinga i musea kan få ekstra kraft framover di meir gjennomgripande digitaliseringa av samfunnet vert.» (St. meld. nr. 23. (2020–2021), s. 57). På den andre siden er det forventninger om at museene øker satsningen på digitale formidlingsformer gjennom å være mer «opptekne av kven dei er til for, og kva ulike brukarar i samfunnet ynskjer seg av musea. Musea må i større grad møta brukarane der dei er og på deira premissar, og det inneber forventningar om større tilgjenge, rom for dialog og deltaking, òg via nye kanalar og plattformer for kunnskapsdeling.» (ibid. s. 65)

5.1.4. Følger av endrede forutsetninger i feltet

I den hittil siste museumsmeldingen (2021) ble forskning løftet fram som et av de viktigste satsningsområdene for museene framover. Meldingen sier blant annet dette om faglig styrking av museene: «Musea er kunnskapsinstitusjonar, og forskning, publisering og kunnskapsdeling knytt til samlingar og fagområde, er rekna som kjerneoppgåver. Eit mål for å vurdera fagleg styrking er difor utviklinga i forskingskompetanse og publiseringar.» (St. meld. nr. 23. (2020–2021) s. 30).

Denne økte vektleggingen av forskning i museumsfeltet representerer et skifte i forventninger fra staten og påvirker derfor også museets legitimerings-diskurs oppimot staten. En uttrykt forventning i en statlig museumsmelding vil etterfølges av et sett med forventede handlinger i museene og innrapportering av hvordan disse har blitt tatt ut i det gitte museum. Dersom den statlige forventningen gjelder å løfte fram én del av samfunnsoppdraget på bekostning av et

annet, så fører det til endringer i hvilke kompetanse som vektlegges innad i institusjonen. Når forskning så ble løftet fram som et prioritert område fra statlig hold i den sisten meldingen, så ble også konservatorerenes og førstekonservatorerenes (disse kan sammenlignes med lektor og førsteamanuensis i akademia) kompetanse løftet fram, fordi det er kun de som har lov til å svare ut statens forventninger om mer forskning (Museumsforbundet, 2021c). Dermed forskyves maktbalansen i institusjonen.

Om følgende av forventede endrede prioriteringer i forkant av den siste museumsmeldingen hadde en leder dette å si:

Jeg ser at vi nå har fått en veldig sånn (...) - litt fremmed elitetenking på museene rundt de som skal forske. Rett og slett det går - altså pendelen svinger, ikke sant – fra forskning som jo er en naturlig del av museenes verdikjede til at det nå plutselig settes opp på en sånn pidestall. Og det blir litt feil.

Og videre:

Altså nå skal forskningen frem, ikke sant – nå skal det være viktig at museene forsker, men det slår fort derfra til at man får en sånn - en litt sånn elitegruppe med museumsfolk som ikke lengre skal lytte til eller ta inn bredden da, som jo er det som er så bra med museer - det er jo nettopp bredden.

Både i museer, arkiv og departement er det en forståelse om at forskning og formidling henger tett sammen – forskning i egne samlinger og arkiv danner grunnlaget for god formidling i lokal kontekst. Ved å styrke museer som forskningsinstitusjoner, så styrkes også det faglige grunnlaget for formidlingen – slik at denne kan danne et tydelig faglig fundamentert alternativ til andre former for formidling som publikum møter. Men på aktørnivå var det flere informanter som fryktet at de som drev med forskning fort kunne komme til å glemme det de anså som selvet målet med forskning i museer – nemlig faglig fundamentert formidling.

Når det kommer til den forskningsdelen som museene skal gjøre og den fornyinga og sånt også skal det være fordel for publikum - og ikke nødvendigvis publikum som kommer og møter opp heller, men det skal være tilgjengelig informasjon som folk skal kunne bruke.

5.1.5. Konflikt i museumsfeltet

Oppfatningen om en forventning om større prioritering av forskning i den siste museumsmeldingen (St. meld. nr. 23. (2020–2021)) virker til å muligens forsterke en allerede eksisterende konflikt i feltet. For der hvor informantene uttrykte størst misnøye med andre aktører i feltet var i forholdet mellom formidlere og konservatorer. Noen formidlere uttrykte seg i til dels i sterke ordlag om det de oppfattet som en annen oppfattelse av samfunnsoppdraget fra konservatorene. En informant forteller hvordan denne opplever arbeidet med en ny utstilling og

hvilke utfordringer som kommer i kjølevannet av en hierarkisk oppdeling mellom konservator og formidler:

Direktør prater med konservator - hva skal vi stille ut? Har vi fått inn noe gøyalt, som vi burde kontekstualisere? Er det et jubileumsår? Er det en kunstner? Ikke sant? Hva fokuserer vi på nå? Så går konservator inn og gjør et dypdykk, så har man dette som en - ideelt sett en runde i en form for teammøte hvor teamet forstår - nå går vi i denne retningen - alle kan begynne å mentalisere i retning av at dette er det vi skal fokusere på denne sesongen, og så lages det et utstillingsgrunnlag. Og så - hvis vi er heldige - hvis formidlerne er heldige så får vi lov til å bli med å utforme utstillingen. Men det er altså en lesning i norske museer om at konservatorer er next to God. Mens vi andre er på gølv. Og det er en ganske interessant lesning, og det er så lite demokratisk. Det er det som overrasker meg så veldig. For da glemmer man jo å sette publikumsopplevelsen i sentrum. Da burde man heller ha vært forsker på et universitet.

I sitatet over uttrykker informanten tydelig misnøye med det som oppleves som ulik forståelse av samfunnsrollen og til hvordan både eierskap og mål med utstillinger forvaltes. I sitatene under kaster en annen formidler et lys på hvorfor akkurat eierskap og involvering er så viktig for formidlerne. Slik forteller hun om den repetitive siden ved kunst-formidlerens arbeidshverdag:

Å være formidler i kunstmuseene er veldig sånn hierarkisk oppbygd. Da har man jo den utstillingen som man forholder seg til, og så er det jo seks skiftninger i året, og så går du der litt sånn på rundgang og snakker og snakker og snakker og så kommer det en ny utstilling og sånn er jo livet.

Og her forteller samme formidler om spriket mellom hva som kreves av en formidler og graden av eierskap som som det åpnes opp for:

Det er jo folk som kanskje skal formidle i førti år av livet sitt og det er en veldig heftig og krevende jobb - du gir og gir og gir og gir, og hvis du ikke har noe av ditt eget å levere fra, men bare andres, så blir man jo brukt opp veldig fort - eller i hvert fall fortære vil jeg tro da. Jeg tror formidlingen blir mye mer interessant og det blir mye mer spennende å formidle jo mer eierskap man har til prosjektene.

Også når det er snakk om konkretisering av samfunnsoppdraget inn under de tidligere nevnte tre D'ene, så uttrykker en informant at denne konkretiseringen allerede i stor grad er internalisert hos formidleren - demokratisering og dannelse ligger fundamentert i formidleroppgavene i mye større grad enn i forskningsoppgavene:

De tre D'ene - altså demokrati, digitalisering og dannelse - digitalisering er selvfølgelig ikke noe jeg hadde med meg fra før, for det er jo noe som naturlig nok har kommet, men de andre to tror jeg nok har ligget i min formidlingsform hele veien - det har vært viktig elementer og jeg kan se med glede på at de blir løftet opp i det som heter hele vår museumsstruktur fordi jeg tror en ting er at formidlerne - gode formidlere - folk som er glad i jobben sin, de har alltid hatt dette i seg. Jeg tror derimot at kanskje andre steder i museene så er det større motstand fordi de er ikke så veldig opptatt av

demokratisering - de som sitter og gjør sine forskingsprosjekter og har en kjærlighet til den nerdete detaljen som de mener at andre også burde dele. Og så kan de lage en utstilling som kan være ganske smal, som det er opp til formidleren å kontekstualisere og sette inn i et meningsbærende landskap. Så jeg tror at disse tre D'ene kan være for de som sitter i produksjonen - altså i kunnskapsproduksjonen mer enn de er for formidleren.

Fra formidlerens side plasseres uenigheten om hvordan samfunnsoppdraget taes ut inn i selve museenes samfunnskontrakt med publikum – altså bytteforholdet som ligger til grunn for offentlige museers eksistens; offentlige tilskuddsmidler mot levering av en museal verdi ut i sivilsamfunnet:

Vi skal jo faktisk møte befolkninga og vi skal møte lokalbefolkninga som vi tjener da, og der tror jeg - der sitter jeg med inntrykk av at det er litt delt for noen sitter og tenker at (...) jeg er fagperson, jeg sitter på kunnskapen og jeg skal respekteres for det, og jeg ser den siden av det, men det er ikke derfor vi har fått offentlige støtte. Så det er heller at vi faktiske er - vi skal jobbe på gulvet og møte dem som faktisk betaler lønna vår. Og vise dem hva dem har krav på å vite.

Og fra en annen informant:

Hvis du er sånn fagdyp-glad, ikke sant? Hvis ikke du tenker at du har noe delingsglede, at du bare skal publisere det i et nerdete smalt fagtidsskrift, ikke sant? Hvem er det som betaler lønna din? Hvem er det som gjør at du kan sitte her og fordype deg din heldiggris - du må ha et mål for det du dykker dypt i. Vi har heldigvis nå i Vestfoldmuseene ingen formidling uten forskning, ingen forskning uten formidling - og det var jammen meg på tide.

5.1.6. Enighet i feltet

Men til tross for tidvis sterke ordlag, så finnes det samtidig fra de samme informantene som er sitert over, en forståelse for forskerens plass i museene. Sitatene som følger under peker på at konflikten i all hovedsak handler om involvering i utviklingsprosesser og mulighet til å kunne skape utstillinger som fra første stund legger til rette for formidlingsperspektivet:

Jeg mener ikke å desaluere kunnskapsfolk altså, for det er jo alltid viktig med kunnskapsproduksjon for å ha noe å vise, men når de har gjort sitt grunnarbeide da - for å si det sånn, så må de åpne opp for å ta inn formidlingsperspektivet helt fra første øyeblikk, eller så kneler en del...eller da - la meg si det sånn - hvis de ikke gjør det - da må de ha innmari gode formidlere. Hvis de har tilgang på gode formidlere, så får de et bedre produkt. Hvis formidlerne får lov til å være med fra starten, for da eier de utstillingen og vet hva forskeren...konservatoren – what ever – ønsker å si – hva de opplevde som det sentrale.

Og videre så åpnes det opp for en balansegang mellom faglig fundamentert prioritering og deltagelse og dialog med publikum:

Med å ta publikummerne på alvor, så må vi lytte til dem - da må vi skape rom for dialogen og undringen – altså ta publikum på alvor, ta reaksjonene på alvor og med det så er jo demokratisering veldig bra, men det betyr ikke at ikke vi skal ha flinke kunnskapsutviklere på topp som bestemmer seg for at det er noe vi skal forske på – at det er noe vi mener at har interesse for kommende generasjoner.

En informant peker på at denne konflikten nok også bør sees i lys av at museet i dag står i en brytningstid mellom en fortid som en autoritativ institusjon og nye krav fra en internasjonal diskurs med sterke innslag av normkritikk, identitetspolitikk, de-kolonialisering og kritikk av kunnskapshierarkier (Hammer, 2016). I sitatet under forteller informanten om en viss *institusjonell treghet* i møtet med krav om mer åpenhet, inkludering og ulike mangfoldsperspektiver:

Hvis du går på det med samfunnsoppdraget, så har jeg vært veldig opptatt av det her med kulturell demokratisering. Og det er en sånn evigvarende prosess av åpenhet og ulike mangfoldsperspektiver og inkludering og da går du kanskje fra det hierarkiske og til mer åpenheten og inkludering. Men det er en lang prosess for et museum som har vært veldig sånn – på en måte ekskluderende og hierarkisk da til å se seg selv – at vi faktisk har en samfunnsrolle (...) det kommer på en måte mer innenifra og det tar lang tid både å få folket og hele – ja – folk har vært i slik i mange, mange år, å det å snu det der, det er ikke så enkelt.

6. Drøfting

Før jeg starter denne drøftingen kan det være greit å gjenta forskningsspørsmålene som ligger til grunn for drøftingen:

1. Hvordan håndterer aktørene spenninger mellom ulike interesser i museumsfeltet?
2. Hvordan påvirker ulike statlige føringer posisjonen og konfliktene i museumsfeltet?

For å kunne besvare disse to forskningsspørsmålene så er det tre tråder og tre nivåer som må samles:

- a) Samfunnsrolle-begrepet. Dette er makronivået i undersøkelsen og omhandler forholdet mellom departement og museumsinstitusjon. Her ligger aspekter som omhandler makt, museumsfeltets autonomi, følger av statlige føringer i museumsfeltet og grunnlaget for ulike former for legitimeringsarbeid.
- b) Empiri fra informanter. Dette er aktørenes egne fortellinger om hvordan de manøvrerer i et felt preget av utfordringene knyttet til hvordan samfunnsrollen forstås og utføres. Dataene fra intervjuene representerer mikronivået i undersøkelsen.
- c) Til slutt er det Bourdieus teorier om felt, maktfelt, kapital og habitus. Dette er teoretiske begreper som lar meg konkretisere fenomenene jeg har observert gjennom å skape en ramme hvor både mikro- og makronivået kan analyseres innenfor én og samme ramme. Bourdieus teoretiske rammeverk vil også hjelpe meg til å generalisere funnene, slik at de vil kunne få en høyere validitet.

I dette caset henger forskningsspørsmålene tett sammen. Under skal jeg derfor bevege meg vekselvis mellom de ulike nivåene presentert over for å svare ut de to spørsmålene.

Som jeg har gjort rede for tidligere i oppgaven finnes det gode argumenter for at museene i dag nærmer seg det Ole Marius Hylland har kalt institusjonell lasteevne (Hylland, 2017). De senere årene har en rekke nye samfunnsoppdrag blitt tilført institusjonen uten av det ser ut som om de tradisjonelle i noen særlig grad har falt fra. Dette mener Hylland har ført til en form for sedimentert rolleutvikling hvor en lang rekke statlige forventninger har blitt lagt oppå hverandre. Kravene om oppfyllelse av disse ulike forventningene må så sees i sammenheng med de årlige offentlige tilskuddene som deles ut på bakgrunn av budsjettsøknad og innrapporteringen for foregående år.

Ved å ta i bruk Bourdieus begreper så er det den administrative kapitaltypen som er ansvarlig for å oversette og overse at føringene fra maktfeltet *gestaltes* ut i feltet i sin tiltenkte form. Disse oversettelsene kommer gjerne i form av strategidokumenter som danner bindeleddet mellom generelle statlige forventninger og lokale kontekster. Telemarksforskningens undersøkelse blant museumsledere viste at den administrative kapitalen, som i kraft av sin posisjon som oversetter og overfører av maktfeltets føringer, også er tett knyttet opp i mot et legitimeringsbehov rettet mot

det statlige maktfeltet (Telemarksforskning, 2020, s. 85). Dette danner grunnlaget for en konflikt med formidlerkapitalen som for sin del nesten er utelukkende publikumsrettet, og også dermed henter sin legitimering i fra møtet med publikum. Som flere av informantene har uttrykt så oppfattes statlige føringer som å stå i konflikt med god faglig formidling. Formidlerne som ble intervjuet fortalte om en nedprioritering av statlige føringer til fordel for en oppveining av personlige mellommenneskelige vurderinger i møtet med publikum – et møte som informantene fortalte at kjennetegnes av to-veis kunnskapsproduksjon og dedikasjon til både formidlerfaget og menneskene de møter. Dette er kjerne-aspekter ved formidlerkapitalen som befester konflikten med den administrative kapitalen.

Et annet viktig aspekt her er at i kraft av å forvalte byråkratisk makt fra maktfeltet så er min påstand at den administrative kapitaltypen også utgjør den dominerende kapitalen i feltet. Denne påstanden bygger på at den administrative kapitalen i kraft av sin posisjon har mulighet til å påvirke hvordan samfunnsrollen skal tolkes i feltet – og dermed også hvilken kapital som skal være den dominerende i feltet. Men empirien viser også klart at denne maktutøvelsen møter en stor grad av motstand i form av subversive strategier fra formidlerposisjonen. Derfor vil jeg også påstå at den dominerende kapitalen i feltet ikke er dominerende i en slik grad at dette utgjør doxa – altså at den befinner seg utenfor det diskursive (Bourdieu, 1992, s. 168). Doxa i feltet manifesterer seg etter mitt syn kun gjennom de fire F'ene – altså kjerneområdene for hva museumet skal drive med, men ikke i *hvordan* disse fire F'ene skal fylles – empirien peker på at akkurat det i stor grad er en del av det diskursive, og dermed også de konfliktfylte sidene av feltet (ibid.). Dette leder meg videre til å også hevde at feltet, slik det framstår utifra empirien i stor grad kan oppfattes som egalitært – bortsett fra den åpenbare offisielle inndelingen i ulike stillingstyper som inngår i feltet. I min lesing av Bourdieu så er det ikke fruktbart i dette caset å omtale de ulike stillingstypene som en form for misserkjent makt, mer nærliggende er det å lese dette som en type legitimert makt, slik den er kjent fra Weber (Weber, 2017, s. 83). Så bør det også nevnes her at jeg kunne også ha vektlagt en annen bourdieusk lesing av maktstrukturene i feltet ved å hevde at bakgrunnen for at formidlerkapitalen devaluerer den administrative kapitalen i det fysiske publikumsmøtet er for å utfordre den symbolske makten som virker i feltet gjennom at klasseposisjonene har blitt overført fra det sosiale rom. Men som jeg har nevnt i teorikapittelet over så anser jeg ikke dette som en retning som vil avstedkomme en fruktbar tolkning av empirien utifra særlig to grunner. For det første har jeg ikke tilstrekkelig god empiri for å kunne knytte det sosiale roms effekter til feltet på en slik måte. For det andre så oppfatter jeg Bourdieus klassestruktur som utfordrende å bruke i en norsk kontekst (for mer om dette, se Andersen og Mangset, 2012 og Jonvik, 2017). Derfor har jeg som tidligere nevnt valgt å foreta en teoretisk begrensning når det gjelder forholdet mellom sosialt rom og felt.

I empirien beskriver flere informanter en sosial bakgrunn som er en kombinasjon av en tradisjonell arbeiderklasse og en tidlig interesse for kunst, kultur og museum. Disse beskrivelsene fra tiden før de gikk inn i museumsfeltet kan innenfor Bourdieus teoretiske begreper leses som habitus-disposisjoner som kan forklare både aktørenes gravitasjon mot formidler-posisjonen i feltet og

som en forklaring på hvorfor formidlerkapitalen oppfattes som så verdifull for aktørene; for aktørene representerer denne kapitaltypen internaliserte disposisjoner. Dette kan forklare hvorfor noen av informanter omtaler formidling med begreper som at de «elsker formidling» og «jeg tenner på disse menneskemøtene». Disse utsagnene peker på en koblingen mellom formidlerkapital og habitus som blir en drivende faktor i konflikten med den administrative kapitalen – et angrep på formidlerkapitalen blir et angrep på aktøren.

Jeg har ikke undersøkt hvilken vei *årsakspilen* går i dette caset, men det er heller ikke usannsynlig at posisjonene i feltet også har en strukturerende virkning på aktørene. I teorien om *den generaliserte andre* så hevder Mead at personlighet formes gjennom å overta andre individers «holdninger til forskjellige deler av, eller aspekter ved de felles sosiale aktiviteter eller sett av sosiale forpliktelser som alle deler av et organisert samfunn (...) er knyttet til» (Mead, 1990, s.136). Meads teori om sosial internalisering peker på et interessant element i analysen av konflikten i feltet; er geografisk og sosial nærhet til én posisjon i feltet og avstand til en annen med på å forsterke konflikten? I Vestfoldmuseene sitter administrasjonen i et eget bygg, stort sett adskilt fra formidlerne som har sitt daglige virke i de ulike museene. Dette skaper en geografisk og sosial avstand. I tillegg er Vestfoldmuseene et resultat av konsolideringsreformen hvor en rekke institusjoner gikk fra å være selvstendige til å inngå i én større enhet under felles ledelse. En slik omorganisering tar tid å fordøye, særlig når den geografiske avstanden mellom de tidligere museene opprettholdes. Det går også an å bruke bourdieusk teori for å argumentere for en tiltagende strukturerende effekt av konflikten mellom de to kapitaltypene; informantene uttrykker bekymring for både en økende kompleksitet i feltet og et fravær av eierskap til utstillingene de skal formidle ut i fra. Denne økende kompleksiteten er det som Hylland betegner som den sedimenterte rolleutviklingen (Hylland 2017, s. 85). Tesen til Hylland er at denne er et resultat av en legitimeringskrise som har oppstått som en følge av at museets autoritet blir utfordret av fenomener knyttet til globalisering. Men min empiri peker på at det innen formidlerkapitalen ikke finnes en oppfattelse om at museets autoritet blir utfordret annet enn fra de besøkendes kjærkomne kritiske spørsmål. I den grad det skulle finnes en legitimitetskrise på et institusjonelt nivå så uttrykker informantene at innen formidlerkapitalen er det en forståelse at kuren i såfall må være mer fysisk formidling. Dette er et enklere standpunkt å ta enn det den administrative posisjonen er nødt til å velge – denne er i kraft av sin posisjon i feltet prisgitt å måtte oppfylle maktfeltets forventning om både mer fysisk formidling og økende bruk av digitale virkemidler for å nå nye grupper i en stadig mer fragmentert publikumsgruppe (St. meld. nr. 23. (2020–2021), s. 57 og 65). Dette eksempelet tydeliggjør hvordan de to ulike posisjonene i feltet avstedkommer ulike svar på grunnleggende problemstillinger på bakgrunn av oppgavene som hefter ved posisjonen i feltet. Formidlerne *skal* formidle og de administrative *skal* administrere – begge posisjoner har dermed en strukturerende effekt på aktørene og på den gitte kapitalakkumulasjon som følger med posisjonen.

Flere av informantene uttrykte skepsis til følgene av at det statlige maktfeltet i siste museumsmedling vektla forskningskapital i museene. Bakgrunnen til konflikten mellom

formidlerkapital og forskerkapital virket dels til å handle om at formidlerne forsøkte å devaluere den dominerende forskerkapitalen fordi de oppfattet at den sto i konflikt med idealet om at det er publikum som alltid skal være det endelige målet for museumsinstitusjonens virksomhet. Å bedrive forskning kun for «sin egen del», som det ble uttrykt, brøt med ideen om samfunnskontrakten med publikum slik den oppfattes innen formidlerkapitalen. Dels virker det også som at konflikten med forskerne i feltet virket til å springe ut ifra en oppfattelse om at formidlerne ble hindret i å delta i utvikling av nye utstillinger og dermed også til å få eierskap til «råmaterialet» de er nødt til å formidle ut i fra. Dette oppfattes som en devaluering av formidlerkapitalen gjennom at utstillingene ikke ble så tilpasset til formidlingen som de kunne ha blitt. Denne konflikten i feltet ble også bemerket av lederen som ble intervjuet som også uttrykte skepsis til at maktfeltet økte *vekslingsverdien* til forskerkapitalen i feltet. Fra lederens ståsted oppfattes dette som en trussel mot doxa – her forstått som en bred og balansert forankringen i de fire F'ene. Denne konflikten viser hvordan maktfeltet griper inn i og forsterker allerede etablerte konflikter gjennom å løfte fram én kapitaltype framfor en annen. De ulike kapitalformene kommer da i ubalanse og det må gjennomføres en reforhandling av fordelingen av kapital innenfor maktfeltets føringer. Informantenes utsagn på dette feltet peker på en aktiv motstand mot å devaluere akkumulert kapital. I dette tilfellet omhandlet føringen en økt prioritering av forskning, som jo er en kvantifiserbar størrelse gjennom en forventet økning i antall forskningsartikler og prosjekt. I andre tilfeller viser empirien min at andre strategier for motstand blir benyttet gjennom enten å se bort i fra eller overse statlige føringer i det praktiske arbeidet.

6.1.1. Avslutning

I min lesning av konflikten i feltet så er det først og fremst ytre legitimering som driver konflikten i feltet. Empirien min viser at innen formidlerkapitalen er det møtet med publikum som er ledestjernen – det er der ressursene skal settes inn, fordi det til syvende og sist er publikum som betaler for museet – både gjennom å løse billett og ikke minst over skatteseddelen. I likhet med det offisielle bytteforholdet uttrykt i det statlige tilskuddsbrevet ligger det også innenfor formidlerkapitalen en klar ide om *quid pro quo*; museumet produserer en verdi for publikum og bytter denne mot skattefinansierte offentlige tilskudd som taes ut av publikums lomme. Og denne forståelsen om at det er publikum som både betaler og mottar verdi er viktig. Denne legger så grunnlaget for at det er publikum og møtet med publikum som skal prioriteres – og det er nettopp i forsøket på å skape et så kvalitativt verdifullt møte som mulig at konflikten med den administrative kapitalen oppstår. For å forenkle kan man si at formidlerne forholder seg til bytteforholdet på et mikro-nivå. Når dette bytteforholdet løftes opp på et makro-nivå, kompliseres transaksjonen med det resultat at den administrative kapitalen aktiveres. Dermed er konflikten i gang.

Men det går også ann å se på denne konflikten som litt underlig; for hvis vi løfter blikket og minner oss på at i Norge er statens kulturpolitikk på valg gjennom folkestyre, så utvides maktfeltet til å inkludere både byråkrati og velgere. Dermed betyr det at de to ulike kapitalformene egentlig

forholder seg til det samme statlige maktfeltet – men til to ulike deler av det, og med to ulike legitimeringskrav. Den administrative kapitalen forholder seg til *den byråkratiske staten* som utøver sin kontroll over feltet gjennom føringer, forventninger og mål som veies opp i mot årlige tilskudd. Dette krever én type legitimering. På den andre siden forholder formidlerkapitalen seg til *borgerne i staten* som også på sitt sett krever legitimeringsarbeid gjennom god faglig formidling og gode museumsopplevelser. Får de ikke det, utøver de sin makt over feltet gjennom ulike former for direkte tilbakemeldinger til formidlerne som dermed opplever å bli satt i dårlig lys. Borgerne er selvfølgelig også velgere som har makt til å påvirke maktfeltet gjennom valg. I en slik lesning av forholdet mellom felt og maktfelt som en akse mellom *maktfelt-som-borgere* og *maktfelt-som-byråkrati* handler ikke konflikten først og fremst om *innhold*, men om *form* strukturert av de ulike posisjonene i feltet.

I en videreføring av denne lesningen kan det avslutningsvis være fruktbart å løfte blikket litt igjen for å fortsette med en bourdieusk analyse av bakgrunnen for maktfeltets behov for kontroll over museumsfeltet. Museumsinstitusjonen er gjennom offentlige føringer pålagt å følge de fire F'ene som tillegger feltet oppgaven som forvalter og formidler av statens historie og *kollektive minne* (Stugu, 2016, s. 24-25). Ved å legge en kritisk lesning til grunn er det mulig å se dette ansvaret som beveggrunnen for maktfeltets kontrollbehov over museumsfeltet. Jeg har tidligere i oppgaven beskrevet hvordan Bourdieu beskrev at den byråkratiske staten vokste fram da den evnet å etablere den byråkratiske kapital som doxa etter en konflikt med kongemakten (Bourdieu 1996, s. 73). Det som i dag er selvfølgelig, var tidligere gjenstand for konflikt, og det er kun gjennom en «historisk evolusjon» at det dominerende har vunnet fram i konflikt med det dominerte (Bourdieu, 1996, s. 71). De første norske museene ble grunnlagt av embetsmenn – datidens dominerende klasse og i følge Eriksen og Hylland har museumsinstitusjonen siden den gang vært tett knyttet opp til offentlige kulturpolitikk, ofte som et redskap for å nå ulike offentlige mål (Hylland, 2017 s. 83). Dermed er det nærliggende å hevde at for å virkelig forstå de aktørdrevne konfliktene i feltet og rollen maktfeltet spiller i disse, så må man plassere de innenfor en større historisk ramme hvor den byråkratiske statens historiske behov for kontroll over museumsfeltet spiller en helt sentral rolle.

Selv om dette er en analyse som det ikke er mulig å gjennomføre i dette oppgaveformatet, har jeg allikevel i denne oppgaven kunnet bidra til å åpne opp noen tidligere lukkede dører i forskningen på hvordan samfunnsrollen omsettes i museumsfeltet og hvilken følger organiseringen av museumsfeltet har på aktørene som opptar posisjonene i feltet.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Trondheim: Abstrakt Forlag
- Alvesson, M. & Sköldbberg, k. (2008) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och Kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur AB
- Amundsen, A. & Rogan, B. (2010). *Samling og museum: kapitler av museenes historie, praksis og ideologi*. Oslo: Novus Forlag
- Andersen, G. & Mangset, M. (2012). Er forestillingen om det egalitære Norge resultatet av en målefeil? - Om falske og ekte motsetninger mellom sosiologiske analyser av klasse og kultur. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*. April 2012.
- Berg, Uppstrum, Ida. (2016). *Et Nasjonalmuseum for alle? En kvalitativ studie av legitimeringsarbeid i en offentlig finansiert organisasjon*. (Masteroppgave). Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.
- Booth, Ogundipe, A. & Røyseng, S. (2019). Museum leaders' perspectives on social media. *Museum Management and Curatorship*.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre. Om design av samfunnsvitenskapelige forskningsdesign*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bourdieu, P. (1992). *Outline of a theory of practice* (9. utg.). Cambridge: Cambridge University Press
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in Question*. London: Sage Publications Ltd.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen*. Oslo: Pax Forlag
- Bourdieu, P. (1996). I statens ånd. Det byråkratiske feltets opprinnelse og struktur. I Bourdieu, P. *Symbolisk Makt*. (s. 48-77). Oslo: Pax Forlag
- Bourdieu, P. (1996b) Understanding. I Bourdieu, P. *Theory, culture and society*. London: SAGE
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2007). *An Invitation to Reflexive Sociology* (5. utg.). Cambridge: Polity Press
- Bourdieu, P. (2021). Field of Power, Literary Field and Habitus. I Bourdieu, P. *The Field of Cultural Production*. (s. 161-175). (23. utg.). Cambridge: Polity Press
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2019. 23.05.) *Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. Hentet fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/med-helse/vurdering-av-kvalitative-forskningsprosjekt-innen-medisin-og-helsefag/>
- De Vaus, D. (2013). *Research Design in Social Research*. (2. utg.) Sage Publications Ltd.
- Det samfunnsvitenskapelige fakultetet, UiO. (2021. 30.05.). Symbolisk makt. Hentet fra https://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapporter/rapp2003/rapport75/index-7_4.html
- Eriksen, A. (2009). *Museum. En kulturhistorie*. Oslo: Pax Forlag
- Fuglestad, O. L. & Wadel, C. C. (2011). *Feltarbeid som prosess*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Greenblatt, S. (2011). *The Swerve. How the world became modern*. London: W. W. Norton & Co.

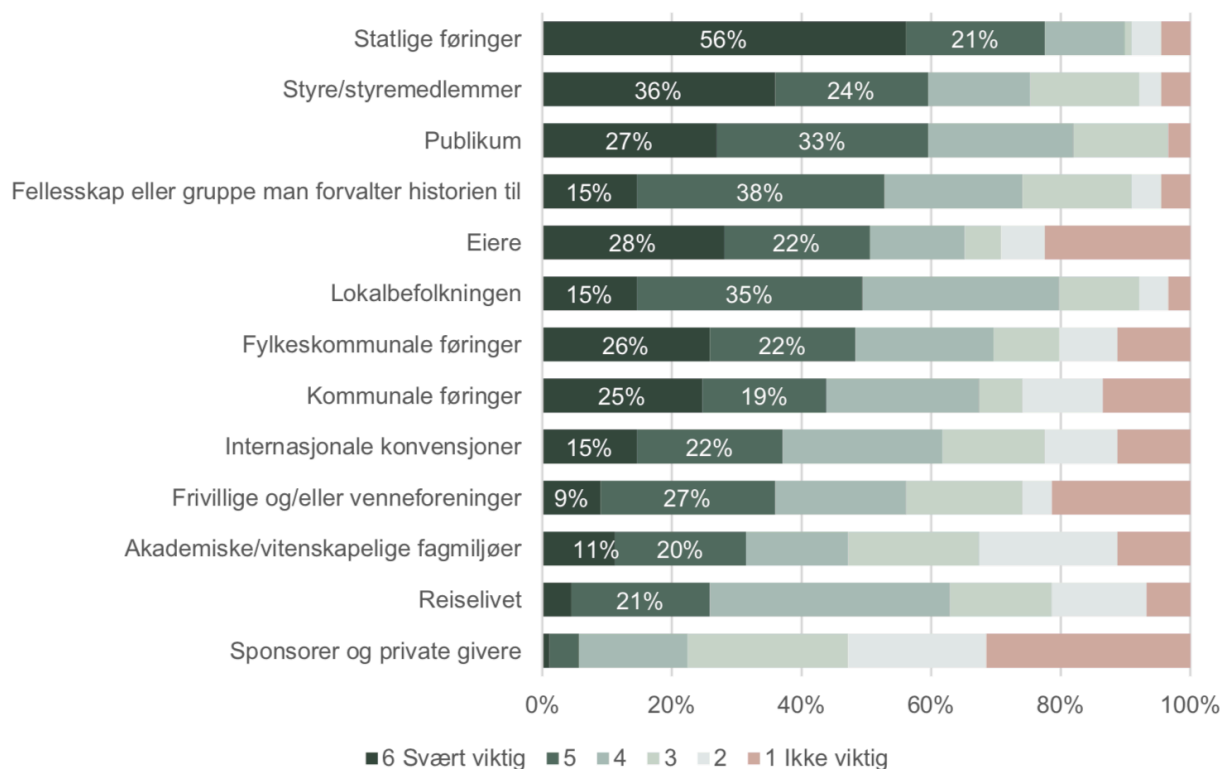
- Hammer, Hegna, S. (2016. 15.11.) Krenkefrie museer. Klassekampen. Hentet fra <https://arkiv.klassekampen.no/article/20161116/ARTICLE/161119972>
- Hatch, M.J. (2001). Organisasjonsteori: moderne, symbolske og postmoderne perspektiver. Oslo: Abstrakt forlag
- Hylland, O. M. (2017). Museenes samfunnsrolle – et kritisk perspektiv. Om komplekse institusjoner og institusjonell lasteevne. *Norsk Museumstidsskrift*, 3(2), 77-91
- ICOM. International Council of Museum Norway. (2021. 30.05). Vedtekter. Hentet fra <http://norskicom.no/hva-er-icom/vedtekter/>
- Johannessen, L. E. F., Witsø Rafoss, T., & Rasmussen, E. B. *Hvordan bruke teori?* Oslo: Universitetsforlaget
- Jonvik, M. (2017) Diskusjonar om *Distinksjonen*, og distinksjonar i diskusjonen. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 58 (2), 210-233
- Krogh Jensen, S. (2019). The creation of a museum system. Professionalizing Danish museums 1958–2018. *Nordisk museologi*, 1, 100–114
- Kulturdepartementet. (2013) *Høringsuttalelse for Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/94c4bfac03354d338363bd4fd1a1662a/kulturutredningen_202_norges_museumsforbund_m.pdf
- Kulturrådet. (2017). *De faglige museumsnettverkene*. Rapport fra Kulturrådet.
- Kulturrådet. (2021. 30.05). Faglige museumsnettverk. Hentet fra <https://www.kulturradet.no/en/museumsutvikling/vis-artikkel/-/nasjonale-museumsnettverk>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Lien, S. & Nielssen, H. (2016). *Museumsforteljingar : vi og dei andre i kulturhistoriske museum*. Oslo: Samlaget
- May, T. & Perry, B. (2017). Reflexivity and the Practice of Qualitative Research i *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (s. 109-122). (5. utg.) Edited by: Denzin & Lincoln London: SAGE Publications Inc
- Mead, G. H. (1990) Lek, spill og den generaliserte andre. I Østerberg, D. (Red). *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. (s. 134-139). Oslo: Pax Forlag
- Museumsforbundet. (2021, 30.05a) Det nasjonale museumsrådet 2019 – Bærekraftig museum?! 3xD: Demokrati, digitalisering, dannelse. Hentet fra <https://museumsforbundet.no/nyheter/haugesund-2019-framtidas-museum/>
- Museumsforbundet. (2021. 30.05b). 2019 – året for demokrati, digitalisering og dannelse? Hentet fra <https://museumsforbundet.no/nyheter/2019-aret-for-demokrati-digitalisering-og-dannelse/>
- Museumsforbundet. (2021. 30.05c). Autorisasjon Konservator NMF. Hentet fra <https://museumsforbundet.no/om-museumsforbundet/autorisasjon-konservator-nmf/>
- Norsk Museumstidsskrift. (2021.30.05). Norsk Museumstidsskrift. Hentet fra https://www.idunn.no/norsk_museumstidsskrift

- Norsk senter for forskningsdata (2021. 30.05.) Norsk senter for forskningsdata. Hentet fra <https://www.nsd.no/>
- Neumann, I. (2001). *Mening, Materialitet, Makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Vigmstad og Bjørge
- NOU. 2013:4 (2013). *Kulturutredningen 2014*. Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning
- Regjeringa. (2021. 30.05a). Museum og kulturvern. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/arkiv-bibliotek-og-museum/innsiktsartikler/Museum-og-kulturvern/id2001923/>
- Regjeringa (2021. 30.05b). Arkiv, bibliotek og museum. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/arkiv-bibliotek-og-museum/id86986/>
- Sjåland, S. G. (2018). *Museenes mange ansikter. Tolkning og praktisering av fornyerollen ved to museer*. (Masteroppgve). NTNU. Trondheim.
- St. meld. 2008–2009: 49 (2009). *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying*. Oslo: Det kongelige kultur- og kirkedepartement
- St. meld. 2020–2021: 23 (2021). *Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid*. Oslo: Det kongelige kulturdepartement
- Scott, C. A. (Red.). (2017). *Museums and Public Value. Creating Sustainable Futures*. New York: Routledge
- Store norske leksikon. (2021. 1.4) *Utvalg*. Hentet fra <https://snl.no/utvalg>
- Stugu, O. S. (2016). *Historie i bruk*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Telemarksforskning (2020). Museum og samfunn. En utredning om museenes samfunnsroller i lys av museumsreformen. Hylland, O. M., Løkka, N., Hjemdahl, A-S. & Kleppe, B. Telemarksforskning/Kulturdepartementet
- Unesco. (2021, 30.05.) Unesco. *Immateriell kulturarv*. Hentet fra: <http://unesco.no/kultur/immateriellkulturarv/>
- Universitetet i Sørøst-Norge. (2019. 01.10) *Karianne Nyheim Stray. Å forske på sine egne*. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=VIWeMtYx9xw>
- Vestfoldmuseene IKS, (2020) *Årsrapport 2020*. Hentet fra www.vestfoldmuseene.no
- Vestfoldmuseene, (2021). Om Vestfoldmuseene. Hentet fra <https://vestfoldmuseene.no/om-vestfoldmuseene/>
- Vestheim, G. (1994). *Museum i eit tidsskifte*. Oslo: Det norske samlaget
- Wacquant, L. (2018). Four transversal principles for putting Bourdieu to work. *Anthropological Theory*, 18(1), 3–17
- Weber, M (2017) *Makt og byråkrati*. (8. utg) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- White, P. (2017). *Developing Research Questions*. London: Red Globe Press
- Ylvisåker, A. B. (2011). Ting og teknologi – museum og digitalisering. *Kunst og Kultur*. 04. 2011 (Volum 94)

Zhu, J., Spence, C & Ezzamel, M. (2021). Thinking like the state: Doxa and symbolic power in the accounting field in China. *Accounting, Organizations and Society*

Vedlegg

Vedlegg 1: Museenes vurdering av viktigheten av ulike interessenter. Spørsmål: Museene møtes av forventninger fra mange kanter. Hva eller hvem er det som påvirker valg og prioriteringer av arbeidsoppgaver ved ditt museum? (N=89) (Telemarksforskning, 2020. s. 85)

Oppgaven består av 19564 ord ikke medregnet litteraturliste og vedlegg.

